

ORUÇ ve İ'TİKÂF

HÜKÜMLER ve DELİLLERİ

M. SAİM YEPREM

*Düzce İmam - Hatip Okulu Arapça ve Meslek Dersleri
Öğretmeni*

İSTANBUL 1966

ORUÇ ve İ'TİKÂF

Hükümler ve Delilleri

İmam - Hatip Okulları 2. Sınıf
Din Dersi müfredatına uygun olarak
hazırlanmıştır.

Çeviren - YAZAN - Derleyen

M. SAİM YEPREM

*Düzcce İmam - Hatip Okulu Arapça ve Meslek Dersleri
Öğretmeni*

İstanbul 1966

İMANLI TÜRK GENÇLİĞİNE

Dizgi ve Baskı

KARAR MATBAASI

Çarşıkapı Divanıâli Sokak No. 4

İSTANBUL

Tel. : 22 79 54

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ÖNSÖZ

“Hac ve Kurban”dan sonra Allah’ın yardımıyla bu eseri de tamamlamaya muvaffak olduk. İlkindeki gibi burada da Abdurrahman el-Cezûrî’nin el-Fıkh alâ-l-Mezâhib-il-Erbaa isimli eseri ana kaynak olarak ele alınmış ve dört mezhebin ittifak ettiği hükümlere ait olan kısmı ile birlikte daha ziyade Hanefî mezhebine ait hükümler bölümü terceme edilmiştir. Bu arada pek önemli konularda diğer mezheplere ve bilhassa Şâfiî mezhebine ait görüşlere de yer verilmiştir.

Konuları gerek sıra ve gerekse muhteviyat itibariyle İmam - Hatip Okulları ikinci sınıf din dersi müfredatına uydurmak için eserde bulunmayan bazı bahisler derlenmiş ve bir kısım konularda tarafımızdan telif edilmiştir.

“Oruç ve İ’tikâf”ın halka da sunulacağı düşünülerek baş a orucun mahiyet ve tarihçesini inceliyen, tarafımızdan hazırlanmış “Birkaç Söz” ile son kısma “Yabancı Kelimeler ve Oruca ait Terimler Sözlüğü” ilâve edilmiştir. Ayrıca oruç konusunda tetkik yapmak isteyen kimselere bir kolaylık sağlamak üzere ilgili âyet ve hadislerin tercemeleri eklenmiştir.

“Oruç ve İ’tikâf”ın hazırlanmasında ve basılmasında yardımcı dokunan kimselere teşekkürü bir borç bilirim.

Bu küçücük eser ile İslâm âlemine ve müslümanlara bir hizmette bulunabilmiş isem ne mutlu.

Çalışmak bizden, muvaffakiyet Allah’tandır.

M. Saim YEPREM

BİRKAÇ SÖZ

“Oruç” kelimesi takriben onuncu asırdan sonra İran dili olan Farsça’dan Türkçeye geçmiştir. Farsça aslı ‘Rûze’ dir. Rûze, ‘günlük’ demektir. Bu kelime Türkçe’ye geçtiği zaman bozuk olarak ‘Oruç’ şeklinde telâffuz edilmiştir. Mahiyet itibariyle ‘Günlük perhiz’ ‘Bir günlük aç durma’ gibi manalardan mülhem olarak alınmış olsa gerektir.

Oruç, Arapça’da Savm, Sıyam kelimeleri ile ifade edilir. Bu kelimelerin esas anlamı “Hareketsiz olmak”tır. Sonraları “Kendini bir şeyden tutmak”, “Sakin olmak” gibi manalar da eklenmiştir.

Oruç, Kur’anı Kerim’in ifadesine göre bizden önce geçmiş ümmetlere de farz kılınmış bir ibadettir. Fakat onlarca bozulmuş ve tahrif edilmiş, en doğru şekli de peygamber efendimize bildirilmiş ve bize tebliğ edilmiştir.

Oruç bugün bile değişik şekilleriyle birçok dinlere sâlik olanlar tarafından tatbik edilmektedir. Bu konuda birkaç örnek verelim:

Manihaizm (Mani dini) nde İslâm orucuna benzer bir çeşit oruç tutma mecburiyeti vardır.

Jainizm (Ceyn dini)nde; bu dinin kurucusu olan **Makavir** (M.Ö. 599-527) kendisine işkence ederek yüksek mertebelere erişmek için et ve yumurta yemez ve devamlı perhiz yapardı. Buna dayanarak bu dinin mensupları da perhiz yapmak suretiyle bir nevi oruç tutmaktadırlar.

Budizm’in kurucusu Budda’nın klâsik felsefesi “ne dünyaya bağlanmak ve ne de vazgeçmek”tir. Bu gayeye ulaşmak için koyduğu esaslardan biri “iki ayda bir oruç tutmak” ve bu oruç esnasında “herkesin huzurunda günahlarını itiraf etmek”tir.

Budda'ya göre ebedî kurtuluşa mani olan arzulardır. Kurtuluş, ancak arzuları terketmekle mümkündür. Bunun da en klâsik şekli oruçtur.

Yahudi'lerin en büyük ibadet günlerinden olan Kipur "**Büyük Oruç günü**" dür. Bu günde insanlar günahlarından pişman olurlar. Allah da onları affeder. Yahudilerin bu ibadeti Roş-Ha-Sarah denilen özel yılbaşından on gün sonradır.

Resullullah efendimiz zamanında Yahudilerin Muharrem ayının onuncu (âşûra) günü oruç tuttıkları ve bu oruçlarının güneşin batmasından başlayarak tekrar batışına kadar yirmidört saat devam ettiği muhtelif rivayetlerden anlaşılmaktadır.

Hristiyanlıkta bugün "**Büyük Perhiz**" denilen oruca benzer bir ibadet mevcuttur. Bu, sonraki devirlerde hristiyan ruhâ-nileri tarafından uzatılarak kırk güne çıkarılmıştır.

Ayrıca Kur'anda Hz. Meryem'in "Allah için bir oruç adadım" demesi ve oruçlu iken "hiçbir kimseyle konuşmıyacağını söylemesi" emrolunmaktadır. Bundan, hristiyanlıkta da bir nevi orucun bulunduğu ve oruç tutanın konuşmaması gerektiği anlaşılmaktadır. Her ne kadar hristiyanlıkta bu gün bu tarzda bir oruç mevcut değilse de vaktiyle mevcut olduğu ve hatta Savm-ı Samt şeklinde İslâma da geçtiği ve sonradan menedildiği söylenebilir.

Oruç, İslâmiyetten önce Arap yarımadasında, Yahudiler ve Hanifler tarafından tutuluyordu. Hatta oruç âyeti gelmeden önce Peygamber efendimiz, Yahudilerin 'âşûrâ' günü oruç tuttıklarını gören müslümanlara Muharrem'in dokuz (tâsûâ') ve (âşûra') günlerinde oruç tutmalarını emretmiş ve kendileri de bizzat tutmuşlardır. Daha sonra gelen âyetlerle farz olan oruç Ramazan ayına tahsis edilmiştir.

İlk oruç âyeti gelince müslümanlar Ramazan ayında oruç

tutmaya başlamışlardır. Bu oruca o zaman Yahudilerin yaptığı gibi güneş battıktan sonra başlıyor ve ertesi gün tekrar batana kadar yirmidört saat gece ve gündüz devam ediyorlardı. Sonra Bakara suresi 186. âyet gelince oruç yalnız gündüze tahsis edilmiştir .

Oruçla Ramazan arasında çok sıkı bir bağıntı mevcuttur.

Ramazan kelimesi “Çok ısıtmak” anlamına gelen “**Ramedâ**” kökünden gelir ki bu kök “**güneşin kumları çok ısıtması**”, “**günün çok sıcak olması**” manalarını ifade eder. Aynı zamanda Ramazan Allahın isimlerindedir.

Sonraları Ramazan isminin bu aya oruç tutulduğu için verildiği söylenmiştir. Çünkü oruç, açlık sebebiyle insana “yanma” hissi vermektedir. Yahut da; oruç ve ibadet günahları yakıp mahvetmektedir. Bu da Ramazan kelimesinin ifade ettiği manalar içine girmektedir.

İslâmın esası olan Kur'an, Kadir gecesi dünyaya nazil olmuştur. Bin aydan daha hayırlı olan bu gece Ramazan ayı içindedir.

Peygamber efendimize Ramazanda peygamberlik gelmiştir.

Oruç gibi büyük bir ibadetin böyle bir ay içinde yapılmasının farz edilmesi çok mânîdardır. .

Oruç, mahiyet itibariyle “**fecri sadığın doğuşundan itibaren güneş batana kadar oruç bozan şeylerden kendini tutmaktır.**..” diye ileride tarif edilecektir. Şartları tam yerine getirildiği zaman oruç sahih olacaktır. Acaba insanın kendi nefesine bu baskısının sebebi nedir?

Belki bazıları orucun perhiz mahiyetine bakarak bünyele-

re tıbbî faydaları olduğunu maddî bir görüşle açıklayacaklardır. Oysa ki biz ibadetlerimizin maddî faydalarından ziyade onların ruhumuz ve şuurumuz üzerindeki tesirinden söz etmeliyiz.

Oruç herşeyden evvel kendini yaradan Allahın emrine uyarak insan nefsinin bütün arzularını terketmesidir. Ruhı sınıksız bağlayan dünya isteklerini bir emre imtisalen bırakabilmek o büyük iradeye karşı sonsuz bir baş eğiştir. İslâm kelimesindeki teslimiyet bu anlamda oruçta sembolleşir.

İnsan varlığı ruh ve şuuruyla, akıl ve iradesiyle hayvan varlığından farklılaşır. Nefsinin ve içgüdülerinin yönelttiği istikamette alabildiğine kontrolsüz yol alan varlığı şuur ve irade baskısına ancak oruç alabilir. Oruçlu insan şuur ve iradesiyle nefsi-ne ve içgüdülerinin baskısına gem vurmuş, onları hakikî insanlık istikametine yöneltmiştir. Hisleri akıl kontrolü altına almayı alıştırmak suretiyle insanlığı şuuruz hareketlerin sonsuz felâketlerinden muhafaza eder oruç.

İslâm dini, samimiyet ve ihlâs üzerine kurulmuştur. Davranışlarımızın hatta duyuş ve hissedişlerimizin bile gösterişten uzak, samimiyet havası içinde cereyan etmesi islâmın esas anlamıdır. Oruç, bir müslümanın başka kimselerin kontrolundan uzak, onlara gösteriş yapmak lüzum ve imkânını bırakmayan bir ibadettir. Adetâ oruç, ulvî mukaddes karakterini ihlâs ve samimiyetle kazanır.

Dünya hayatının düzeni fertlerin ruhî disiplini ile sağlanır. Kanun ve nizamıara uyuş, yasaklara riayet insan ruhuna disiplin kazandırır. Orucun hükümleri, yasakları ve bunlara insanın tamamen kendi arzu ve iradesiyle uyma mecburiyeti ruhî disiplini sağlayan en mukaddes egzersizdir.

Budda'nın da dediğı gibi nefis arzularının insan ruhuna hâkim olması felâkettir. Kurtuluş ancak bu hâkimiyetin ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Oruç bunu sağlayacak en önemli vasıtalarından biridir.

Sosyal hayattaki düzen, millî dayanışma, muhtelif iktisadî seviyelerdeki fertlerin birbirlerini anlamaları ve bu anlayışa göre yardımlaşmalarıyla mümkündür. İktisadî seviyesi oldukça yüksek olan kişi oruç tutmakla açlığın, her istediği an arzularını tatmin edemeyişin idrakini kazanır. Bu idrakle, yılın bütün günlerini yarı aç geçiren, arzularını tatmin edemeyen iktisadî seviyesi düşük kimselere karşı anlayışı çoğalır ve yardım ellerini uzatır. Bu da millî dayanışma ve sosyal düzeni sağlar.

Demek oluyor ki orucun bütün ümmetlere farz kılınmış olmasındaki hikmet psikoloji açısından çok yüksektir. Ve yine görülüyor ki oruç sadece aç durmaktan ibaret basit bir hareket değil, nefsin ve ruhun terbiye edilmesini sağlayan bir metot, bir entrospeksiyon (iç gözlem)dir.

Bu sebepledir ki oruç tutan bir müslümanın diğer ibadetlerini de tam yapması, kötü olan hiçbir şeye yanaşmaması gerekir. Zaten hakıyla eda edilen bir oruç bunu sağlayacaktır. Farz namazlarını kılmıyan, haramdan, dedikodu, hile, dalavere gibi kötü huylardan kendini alıkoyamıyan bir kimsenin tuttuğu oruç şeklen oruç olarak kabul olunur ama bunun beklenen gayeye, ruhi disipline ulaştıramıyacağı da muhakkaktır. Mademki hiç kimsenin zoru ve kontrolü olmadığı halde oruç tutuluyor, bir takım arzu ve isteklere gem vuruluyor. O halde Allahın diğer emirleri de yerine getirilecektir. Hiç olmazsa en azından hakikî bir oruçlunun ruh halini kazanmaya yönelinecektir.

İşte böyle bir oruç ORUÇ'tur.

Düzce

27/Ramazan/1385

18/Ocak/1966

M. Saim YEPREM

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

O R U Ç

(Kitab-üs-Sıyam)

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ وَالْوَصْحُ بِهِ أَجْمَعِينَ

TARİFİ

“Sıyam” lûgatte “Bir şeyden kendini tutmak” demektir. Meselâ bir şahsın kendini söz söylemekten veya yemek yemekten tutması gibi. Bu şekilde kendini tutan kimseye “Saim” adı verilir.

Şeriatta sıyam: “Fecr-i Sadığın doğuşundan güneş batana kadar tam bir gün oruç bozan şeylerden kendini tutmak” anlamındadır.

Bu tarif Hanefî ve Hanbelî mezhebince ittifakla kabul edilmiştir. Malikî ve Şafiî mezhebindekiler tarife “Niyet” kelimesini eklemektedirler.

Hnefi mezhebine göre “Niyet” orucun rükünlerinden olmadığı için tarife katılmamaktadır. Bu bakımdan tarifin bir parçası değildir.

Sıyam, Türkçemizde ORUÇ kelimesi ile ifade edilmektedir. Arapçada “Savm” kelimesi de aynı anlamdadır.

ORUCUN ÇEŞİTLERİ

Maliki Hanbeli ve Şafii mezheplerine göre oruç dört kısımdır:

- a) **Farz oruçlar:** Bunlar, Ramazan orucunun edası ve kazası; keffaret oruçları ve Adak oruçlarıdır.
- b) **Sünnet oruçları:**
- c) **Haram oruçlar:**
- d) **Mekruh oruçlar:**

Hanefi mezhebine göre orucun çok çeşidi vardır.

Hanefi âlimleri adak oruçları konusunda ihtilâf etmişlerdir. Onlara göre adak orucunun muayyen olması (Meselâ Perşembe veya Cuma günü gibi belli bir gün için adanması) ile gayri muayyen (Meselâ herhangi bir gün veya ay için adanması) olması arasında fark yoktur.

Yine Hanefi mezhebine göre adak orucunun eda edilmesi farz değil vaciptir. Vacip de "Sünneti Müekkede" gibidir. Yani terkeden cehennem azabı görmez fakat Peygamber efendimizin şefaattından mahrum olur. Bir kısım hanefi âlimlerine göre ise adak orucunu tutmak farzdır. Farziyeti de icma' ile sabittir.

Adak orucunun vacip olduğuna kail olanlara göre oruç se-kiz kısma ayrılır:

1 — Muayyen olan farz oruçlar. Vaktında eda edilen Ramazan orucu gibi.

2 — **Gayrı muayyen farz oruçlar:** Vaktının dışında kaza edilen Ramazan orucu gibi. Bir kimse Ramazan orucunun bir kısmını terkettiği takdirde onu belli bir vakit içinde kaza etmesi şart değildir. Herhangi bir zamanda kaza edebilir. Keffaret oruçları da bu guruptandır.

3 — **Muayyen vacip oruçlar:** Muayyen bir zamanda tutulması adanan oruçlardır.

4 — **Gayrı muayyen vacip oruçlar:** Mutlak olarak adanan yani muayyen bir zaman için değil herhangi bir zamanda tutulması adanan oruçlar.

5 — **Nafile oruçlar:** Allah rızası için, ibadet kasdiyle fazladan tutulan oruçlar.

6 — **Sünnet oruçlar:** Peygamber efendimizin tuttuğu ve bize de emrettiği nafile oruçlardır.

7 — **Müstehab oruçlar:** Peygamber efendimizin bazan tutup bazan terk ettiği oruçlardır.

8 — **Tenzihen veya tahrimen mekruh olan oruçlar.**

Adak oruçlarının farz olduğuna kaîl olan imamlara göre ise oruçlar yedi kısma ayrılır:

1 — **Muayyen farz oruçlar:** Bunların özel bir vakti vardır. Ramazan orucunun edası gibi.

2 — **Gayrı muayyen farz oruçlar:** Ramazan orucunun kazası gibi. Bunun muayyen bir vakti yoktur.

3 — **Vacip Oruçlar:** Başlanmış olan nafile oruç gibi. Meselâ bir kimse perşembe günü oruç tutmak isterse oruca başladıktan sonra artık o orucu tamamlaması vacip olur. İtikâf orucu da bu guruptandır.

- 4 — **Haram oruçlar:** Kurban bayramında tutulan oruç gibi.
- 5 — **Sünnet oruçlar.**
- 6 — **Nafile oruçlar.**
- 7 — **Mekruh oruçlar.**

FARZ ORUÇLAR

Yukarıda da söylediğimiz gibi farz olan oruçlar Ramazan orucunun hem kaza ve hem edası, keffaret oruçları ve adak oruçlarıdır. Adak oruçları konusunda Hanefi imamlarından bazıları hariç bütün müctehidler ittifak etmişlerdir. Evvelce de tafsilâ-tını verdiğimiz gibi bazı Hanefi müctehidleri adak oruçlarının farz değil de vacip olduğunu söylemişlerdir.

RAMAZAN ORUCU

Delili

Ramazan orucu, oruç tutmağa kudreti olan her mükellef üzerine farzı ayındır. Hicretten bir buçuk sene sonra Şaban ayının onuncu günü farz olmuştur. Kitap, sünnet ve icma'ı ümmet ile sabittir.

Kitaptan delilimiz şu âyetlerdir: (Bakara suresi âyet 183-184-185)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ
أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ
وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ مَّن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ
وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ . شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي
أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن
شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ
مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ
وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

“Ey İman edenler, sizden evvelki (ümme)t(lere yazıldığı gibi sizin üzerinize de oruç yazıldı (farz edildi). Tâ ki korunasınız. (1)

(O) sayılı günler(dır). Artık sizden kim (o günlerde) hasta yahut sefer üzerinde olur (ve orucunu yemiş bulunur)sa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde(tutar). (İhtiyarlığında yahut şifa bulması ümid edilmeyen bir hastalıktan dolayı oruç tutmıya) gücü yetmeyenler üzerine de bir yoksul doyumu fidiye (lâzımdır.) Bununla beraber kim gönül isteğiyle bir hayır yaparsa işte bu onun için daha hayırlıdır. Oruç tutmanız sizin hakkınızda (yemenizden ve fidiye vermenizden) hayırlıdır, bilirsiniz.

O sayılı günler) Ramazan ayıdır ki Kur'an onda (ki Kadir gecesinde levh-ı mahfuzdan sema-i dünyaya) indirilmiştir. (O Kur'an ki) insanlara (mahz-ı) hidayettir, doğru yolun ve hak ile batılı ayırd eden hükümlerin nice açık delilleridir. Öyleyse kim o aya erişirse (hazır olur, misafir olmazsa) onu (orucunu) tutsun. Kim de hasta olur, yahut bir sefer üzerinde bulunursa o halde başka günlerde, oruç tutamadığı günler sayısınca (orucunu kaza etsin). Allah size kolaylık diler, size güçlük istemez. (Bu kolaylığı istemesi) o sayıyı (kaza borcunu) ikmal etmeniz, Allah-ı sizi muvaffak buyurduğu o şeyden dolayı da - büyük tanınmanız içindir. Olur ki şükür edersiniz.,,

(1) Bir hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur: “Kimin evlenmeğe gücü yetse evlensin. Zira evlenmek gözü (haramdan) daha çok meneder, iffeti de öylece korur. Kim evlenmeğe muktedir olamazsa oruca sarılsın. Künkü oruç onun için bir enemedir. (Şehveti kesen, nefsi kıran hafif bir ameliyye gibidir.) (Buharî: İbn-i Mes'ud R.A. dan)

(Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim Cilt 1. sahife 49.)
(Hasan Basri Çantay)

Sünnetten delile gelince: Buhârî ve Müslim'in İbn-i Ömer (Radiyahü anhümâ) dan rivâyet ettiği şu hadistir:

مُبَيَّنَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا
رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَالْحَجَّ وَصَوْمَ رَمَضَانَ

“İslâm beş (şey) üzerine kurulmuştur. (Onlar şunlardır) Allah'dan başka hiçbir ilâh olmadığına ve Muhammed'in onun elçisi olduğuna şahadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hac-cetmek ve Ramazan orucu.”

O zamandan beri bütün müslümanların oruç tutmaları, içinden hiç bir âlimin itiraz etmemesi de “icmâ-ı ümmet” halini almıştır.

Oruç **zaruratı diniyye'** dendir. İnkâr eden, tıpkı namazı, zekâtı ve haccı inkâr eden gibi kâfir olur.

ORUCUN RÜKÜNLERİ

Hanefi ve Hanbeli mezheplerine göre orucun sadece bir rük-nü vardır, o da: “Oruç bozan şeylerden kendini tutmak (imsak)-tır.”

Şafii mezhebine göre ise orucun üç rük-nü vardır:

- a) İmsak,
- b) Niyet,
- c) Sâim (Oruçlu).

Şâfiilere göre oruç bu üç rük-nün bir araya gelmesiyle tahakkuk eder. Halbuki Hanefî mezhebince ‘niyet’ ve ‘Sâim’ orucun dışında bulunan iki şarttır, rükün değildir.

ORUCUN ŞARTLARI

Orucun şartları üç kısma ayrılır:

- a) Vücubunun şartları,
- b) Edasının şartları,
- c) Sıhhatinin şartları.

a) **Hanefî mezhebine göre orucun vücubunun şartları üçtür:**

aa — **İslâm:**

Oruç müslüman olmayan kimse üzerine farz değildir. Çünkü o kimse dinin teferruatı için muhatap değildir. O, ilk önce iman etmekle mükelleftir. Bu sebeple kâfirin orucu da sahih değildir. Çünkü niyet orucun sıhhatinin şartlarındandır. Müslüman olmayanın niyeti ise sahih değildir. Bu bakımdan islâm hem vücub şartlarından ve hem de sıhhat şartlarındandır.

bb — **Akıl:**

Oruç, deliler üzerine farz değildir. Ramazanın bir kısmında deliren sonra akıllanan kimselere akıllandıkları zamanki oruç farzdır. Fakat delilik esnasında mükellef değildir. Lâkin bu sırada geçen oruçları —eğer yine Ramazan ayı içinde akıllanmışlarsa— sonradan kaza etmesi gerekir. Şukadar var ki Ramazan geçtikten sonra akıllandığı takdirde kaza etmesi gerekmez.

Ramazan girince uyku hastalığına tutulan veya komaya giren kimsenin bu hali ay boyunca devam etmişse bu kimsenin de durumu deliler gibidir.

cc — **Bülüğ :**

Oruç bülüğa eren kimselere borçtur. Sabilere borç değildir. Çocuk yedi yaşına girdiği zaman oruç tutması emredilir. On yaşına girince gücü yettiği halde tutmazsa dövülür ve oruç tutması sağlanır. Bülüğa erince de artık üzerine oruç farz olur.

b) **Orucun edasının şartları ikidir:**

aa — **Sihhat :**

Oruç tutmak sıhhatli kimselere farzdır. Hastalar hastalığı esnasında oruç tutmakla mükellef değildir. İyileştikten sonra kaza etmeleri gerekir (1)

bb — **İkamet:**

Oruç mukim olanlara farzdır. Yolcular (seferî) için farz değildir. Yolculukları bittikten sonra kaza etmeleri gerekir.

c) **Orucun sıhhatinin şartları da ikidir :**

aa — **Hayızdan ve nifastan temizlik :**

Hayız ve nifas halinde olan kadınların o hallerinde oruç tutmaları —üzerine farz olmasına rağmen— sahih değildir. Bu durumda geçen oruçları sonradan kaza ederler.

bb — **Niyet:**

Âdet olarak değil de ibadet olarak tutulduğunu ayırd ederek niyet edilmedikçe oruç sahih olmaz. Nitekim hastalık sebebiyle yemekten perhiz yapan bir kimsede ibadet niyeti olmadığı için oruçlu sayılmaz.

(1) Hastalığın oruç tutmamak için bir sebep olabilmesi ancak müslüman ve mütehasıs (hâzik) bir doktorun "bu hastalık bu kimsenin oruç tutmasına manidir,, şeklinde vereceği rapora bağlıdır. Yoksa her ufak tefek hastalığa yakalanan kimse orucu bu sebeple terkedemez.

Niyette asıl olan ibadet kasdıyla oruç tuttuğunu kalpten geçirmektir. Bu niyeti diliyle söylemesi sünnettir.

Niyetin vakti hergün güneş battıktan sonra başlar, ertesi günün yarısından öncesine (Mâ kabli nisfı nehâr) kadar devam eder.

Şer'i olan gün (nehâr-ı şer'i), doğu ufkunda fecrin doğuşu sebebiyle ışığın yayılması ile başlar, güneş batana kadar devam eder. Bu müddet iki parçaya bölünür. Oruca niyet bu ilk yarımda yapılır. Çünkü güneşin batışına kadar devam eden ikinci yarım birincisinden daha uzundur.

Bir kimse güneş battıktan sonra geceleyin niyet etmeden imsaklı olduğu halde sabahlamış olsa bu şahsın günün yarısından (nisf-ı nehâr) önceye kadar niyet etmesi gereklidir.

Ramazanda her gün için ayrı ayrı niyet şarttır.

Sahura kalkmak niyettir. Şu kadar var ki geceleyin ilk önce oruca niyet ederek sahura kalkmış olsa fakat sahurda oruç tutmamağa niyet etse bu takdirde bu sahur niyet yerine geçmez.

Bir kimse niyet ettikten sonra fecrin doğuşundan önce caymış, vazgeçmiş olsa bu dönüş her çeşit oruç için câizdir.

Ramazan orucu, muayyen adak oruçları ve nâfile oruçları için mutlak olarak "Oruca niyet etmek" kâfidir. (Yâni niyet ettim oruç tutmağa" demek kâfidir. "Niyet ettim falan gün için filan cins oruç tutmağa" şeklinde kayıt koymaya lüzum yoktur.)

Ramazanda diğer günün orucuna niyet eden kimse adak için veya nâfile için niyet etmiş olsa bile o oruç Ramazan orucundan sayılır. Lâkin seferî olan şahıs Ramazanda vâcib oruca niyet etmiş olsa onun tuttuğu oruç Ramazan orucu değil de vacib oruç olmuş olur. Çünkü o seferî olduğu için Ramazanda oruç tutmak veya tutmamak konusunda serbesttir.

Fakat kaza ve keffaret oruçları, gayri muayyen adak oruçları için niyeti fecrî sadıktan önce yapmak ve ne orucuna niyet edildiğini belirtmek gereklidir.

Oruç tutulması yasak olan günlere gelince (Ramazan bayramının birinci günü, Kurban bayramı ve eyyâm-ı teşrik) bu günlerde oruç tutulması sahihtir. Fakat sahih olmasına rağmen tahrimen mekruhtur. Bir kimse bu günlerde oruç tutmayı adanmış olsa bu adak sahihtir, borç meydana getirir. Lâkin başka günlerde bu adağı yerine getirmesi vacip olur. Hattâ bu yasak günlerde günah ile birlikte orucu tutmuş olsa bile sonradan yeniden tutması gereklidir.

RAMAZAN AYININ SÜBUTU

Ramazan ayı şu şekillerde isbat edilir:

- a) Gök yüzünde görüşe mani olacak bulut duman toz gibi şeyler bulunmadığı zaman Ramazan hilâlini görmekle,
- b) Gök yüzü görüşe müsait olmadığı zaman Şaban ayını otuz güne tamamlayıp otuz birinci günde Ramazan'a başlamak suretiyle. Bu konuda peygamber efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

صُومُوا الرُّمُوزَ وَأَفْطِرُوا الرُّمُوزَ فَإِنْ غَمَرَ عَلَيْكُمْ فَأَكِلُوا عِدَّةَ
شَعْبَانَ ثَلَاثِينَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

“(Ramazan hilâlini) görmekle oruç tutunuz. Yine onu görmekle iftar ediniz (bayram yapınız). Eğer (hava) sizin üzerinize örtülü ise Şaban ayının sayısını otuza tamamlayınız. Bu hadisi Buhârî Ebû Hüreyre'den rivayet etmiştir.”

Bu hadisten anlaşılın mânâ şudur: Gökyüzü berrak olduğu zaman oruç tutma işi Ramazan hilâlini görmeğe bağlıdır. Bu durumda hilâl görülmedikçe oruca başlanamaz. Fakat gökyüzü bulanık olduğu zaman bu takdirde Şaban ayına bakılacaktır. Eğer eksik ay (yirmidokuz gün) ise otuza tamamlandıktan sonra Ramazana başlanacaktır. Lâkin tam ay (otuz gün) ise biter bitmez Ramazana başlamak farz olacaktır. Bu kaideyi şeriatın mutlak sahibi oruç konusunda ortaya koymuştur. Ve bize şunu demek istemiştir: “Hava berrak olduğu zaman hilâli görmek mümkündür. Onu rasad ediniz (gözleyiniz) ve onu görünce oruca başlayınız. Ve illâ görmedikçe tutmayınız. Ama hava bulutlu olduğu zaman Şaban ayının hesabına bakınız, eksik ise otuza tamamlayınız.”

Yukarıda bahsettiğimiz hadisten bu anlamı Hanefi, Maliki ve Şâfiî mezhepleri çıkarmaktadır. Hava bulutlu olduğu zaman ne yapılacağı konusunda Hanbelî mezhebi bu görüşten ayrılmıştır. Onlara göre İbn-i Ömerden rivâyet edilen şu hadis muteberdir:

صَوْمِ الرُّؤْيَةِ وَأَفْطَرُ الرُّؤْيَةِ ، فَإِنْ غَمَّ عَلَيْكُمْ ، فَأَقْدِرُوا لَهُ
(رُوِيَ عَنْ بِنِ عَمَرَ)

“(Hilâli) görmekle oruç tutunuz ve (hilâli) görmekle oruç bozunuz (bayram yapınız). Eğer (hava) sizin üzerinize örtülü ise bu durumda takdir ediniz.,,

Bu hadisteki (فَأَقْدِرُوا لَهُ) “onu takdir ediniz,, ibâresi (فَأَحَاطُوا لَهُ بِالصَّوْمِ) “Onu oruçla kaplayınız” anlamındadır. Han

beliler bu hadisle amel eden İbn-i Omer’i delil getirmektedirler. Bu duruma göre Şaban ayının yirmi dokuzuncu günü bitince Ramazan hilâli görülmüşse oruca başlanır. Gökyüzünde bulut ve duman bulunmadığı halde hilâl görülmemişse oruca başlanamaz.

Oruca başlanması halinde bu güne “Yevm-i Şek” (Şüpheli gün) denemez.(1) Çünkü, şüphe, havanın açık olmadığı zaman ayı gören insanların ihtilâfa düşmeleri halinde vardır.

Hilâlin nasıl isbat edileceği konusunda mezhepler arasında ihtilâf mevcuttur. Bu konuda Hanefî Mezhebinin görüşü şöyledir:

Gökyüzünde görüğe mani olacak şeyler bulunmayıp berrak olduğu zaman hilâlin birçok kişiler tarafından görülmesi lâzımdır. Ayı görecek şahısların adedini devlet reisi veya vekili tayin edecektir. Bunun için muayyen bir aded tesbit edilmemiştir. Ayı görenlerin bunu söylerken “Eşhedü” (Şehadet ederim) lâfzını kullanmaları şart koşulmuştur.

Gökyüzü berrak değil ise bu takdirde bir kişi bile ayı görebilmiş olsa kâfidir. Şu kadar var ki bu kişinin akıllı, bülûğa ermiş, âdil ve müslüman olması şarttır. Bunun “Eşhedü” lâfzını kullanması şart olmadığı gibi şehadetin isbatı için hâkimler heyeti (kazâ meclisi), şer’î mahkeme hükmü de lâzım değildir. Gökyüzü bu şekilde bulanık olduğu zaman birkaç kişilik bir cemaatin ayı görmesine imkân olmadığı için lüzum yoktur.

Ayı görüp şahitlik edenin erkek veya kadın olmasında, hür veya köle olmasında fark yoktur.

Şer’an şahidlik yapmasında mahzur olmayan biri tarafından ay görülüp yine aynı durumda bir başkasına onun tarafından haber verilmiş olsa bu ikinci şahıs kadiya gider ve kendisine ayı gördüğünü söyleyen adam hakkında şahidlik yapar. Hâkim bu ikinci adamın şehadetini kabul eder. Şu kadar var ki bu adamın halk arasında mazbut bir durumu ve adaleti olması lâzımdır.

(1) Şaban ayının son günü ile Ramazan ayının ilk gününün birbirine karışmış olma ihtimaline mebni Ramazandan bir gün öncesine “Şüpheli gün” demek olan “Yevm-i Şekk” adı verilmektedir. Çünkü bu günün Şaban ayının otuzuncu günü mü yoksa Ramazanın birinci günü mü olduğu konusunda şüphe vardır. Fakat bu şüphe havanın kapalı olduğu zaman içindir. Hava berrak olduğu zaman böyle bir şüphe bulunmadığından Şaban otuz gün olduğu takdirde bu otuzuncu güne yevmi şek adı verilmez.

Şahidlik yapmasında mahzur olmayan biri tarafından ay görüldüğü zaman bu şahsın hemen o gece kadı huzurunda şahadet yapması lâzımdır. Bu, şehirde (Mısır) (1) olduğu zaman böyledir. Ayı gören şahıs köyde (karye) olduğu zaman şahadetini camide halka karşı yapması gereklidir. Ayı gören kadın olsa bile durum aynıdır.

Ayı gören ve orucu isbat eden kimselerin şahadeti hâkim tarafından reddedilse bile kendilerinin orucu tutmaları lâzımdır. Hâkimin red kararına dayanarak kendileri de orucu bozarlarsa veya tutmazlarsa sonradan kaza etmeleri gereklidir, keffaret icap etmez.

Ay, memleketin bir vilâyetinde isbat edilirse diğerlerinin durumu

Ramazan ayının görüldüğü büyük bir memleketin bir yerinde isbat edilirse diğer yerlerinde de oruca başlamak farz olur. Rü'yetin isbat edildiği yerin uzak veya yakın olmasında fark yoktur. Muhtelif memleketlerde ayın doğuş yerinin ve zamanının farklı olması mazarı itibara alınmaz. Hanefî, Hanbelî, Mâlikî mezhepleri bu kanaattedir. Fakat Şâfiî mezhebine göre ay bir yerde isbat edildiği zaman bu isbat yakın yerler için muteberdir. Yakın yerlerden kasıt ayın doğuş yeri ve zamanının aynı olduğu yerlerdir. Bu da hemen hemen yirmidört fersahlık (2) bir hudut içindedir. Bundan uzak yerlerde ise ayın doğuş yeri ve zamanı farklı olduğu için oruca beraberce başlamak farz değildir.

(1) Mısır fıkıh ilminde, içinde çarşısı, geniş bir caddesi ve sokakları, bir yetkili idare reisi bulunan ve içinde cuma namazı kılınan şehirler anlamında kullanılmaktadır. Bu niteliği taşımayan yerlere "köy" (Karye) tabir olunur ki buralarda Cuma namazı kılınmaz.

(2) Fersah bir uzunluk ölçüsüdür.

1 fersah = 3 mil = 4827 Metre.

24 fersah = 72 mil = 115848 metre. (115,848 km.)

Müneccimlerin (Astronomların) sözüne itimat edilir mi?

Müneccimlerin sözüne itibar yoktur. Onların hesaplarıyla hiç kimsenin üzerine oruç farz olmaz. Çünkü şeriat sahibi orucu ebedî olarak değiştirmeyecek sabit bir esas üzerine bağlamıştır. O da hilâli görmek yahut görülemediği takdirde Şaban ayını otuz tamamlamaktır. Fakat astronomlar kendi hesaplarının ince hassas esaslar üzerine istinat ettirildiğini iddia ediyorlar. Ama bizler onların birçok zamanlarda ihtilâfa düştüklerini görüyoruz. Bu bakımdan şeriat sahibinin koyduğu esas en hikmetli esastır. Bu görüş Hanefî, Hanbelî ve Malikî mezheplerine aittir. Şâfiî mezhebinde durum başkadır. Onlara göre müneccimin hesabı kendisine göre ve ona inananlara göre muteberdir. Râcih olan kavle göre umum için muteber değildir. (1)

(1) Fakihlerin çoğunluğu muvakkit ve astronomların hesaplarının muteber olmadığı konusunda ittifak etmişlerdir. Fakat ekalliyette olan bir kavle göre bu konuda muvakkitlerin hesabına müracaat edilebilir, bu sözlerle itimatta bir beis yoktur. Fukahadan "Muhammed b. Mukatil" onların aralarında ittifak ettikleri sözlere itimad eder, onlardan sualde bulunurdu. Şu kadar var ki hesabın neticesi hususunda birçok muvakkitin ittifak etmesi lâzımdır. "Kadı Abdülcebbar"da: "müneccimlerin sözlerine itimatta bir beis yoktur,, demiştir.

Memleketimizde bir müddetten beri bu kavle uygun olarak kamerî aylar rasathane tarafından bir cetvel halinde tayin edilmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığınca muvakkitin hesabına göre Ramazan ve Bayram ayları ilân edilmektedir. (Büyük İslâm İlmihali. Ö. Nasuhi Bilmen)

AYI GÖZLEMENİN HÜKMÜ

Şaban ayının yirmidokuzuncu gününden itibaren Ramazan hilâlini gözlemek bütün Müslümanlar üzerine farzı kifâyedir. Çünkü yirmi dokuzuncu günü güneş battıktan sonra Ramazan hilâli görülürse ertesi günü oruca başlanacaktır. Görülmediği takdirde oruca bir gün sonra başlanacaktır. Ayı gözlemenin (iltimas-ı hilâl) farz olduğu konusunda Hanbelî mezhebi hariç diğer üç mezhep ittifak etmişlerdir. Hanbelî mezhebine göre ayı gözlemek farz değil menduptur. Fakat diğer üç mezhebin görüşü çok daha makuldür. Çünkü Ramazan orucu dinin rükünlerindedir. Bu da ayın görülmesine bağlanmıştır. Bu durumda bu kadar önemli bir mesele nasıl olur da farz değil mendub olur?

Ay gündüz zevalden önce veya sonra görülürse bu görüş Şabanın sonunda olduğu takdirde ertesi gün oruç tutmak farz olur. Eğer ay bu şekilde Ramazanın sonunda görülmüşse ertesi gün bayram yapmak farz olur. Ay, böylece günün ortasında görülürse hemen oruca başlamak veya hemen orucu terketmek gerekmez. Bu hüküm Hanefî ve Mâlikî mezhebine göredir. Şâfiî ve Hanbelî mezhebine göre ise gündüz görülen aya itibar olunmaz. Ayın muhakkak surette güneş battıktan sonra görülmesi lâzımdır.

Oruçta Hâkimin Hükümü Şart Koşulmuş mudur?

Ramazan hilâlinin isbatında ve müslümanlar üzerine oruç tutmanın farz olmasında şer'î hâkimin hükümü şart değildir. Lâkin ayın girmiş olduğuna bir hâkim kendi mezhebince hüküm vermiş olsa bu hüküm her mezhepteki müslümanlar için muteberdir. Çünkü hâkimin hükümü ile mezhep ihtilâfı nazarı itibara alınmamış, ortadan kalkmış olur.

Lâkin Şâfiî mezhebine göre hilâlin isbatı ve orucun müslümanlar üzerine farz olması için hâkimin hükümü şarttır. Vele ki, hâkim bir müslüman adl (1) kişinin şehadetine dayanarak hüküm vermiş olsun.

(1) A D L, hasenâta (iyi amelleri) seyyiâtından (kötü amellerinden) çok olan müslüman kimse demektir .

ŞEVVAL AYININ SÜBUTU

Şevval ayının sübutu da yine hilâlinin görülmesine bağlıdır. Hanefî mezhebine göre Şevvâl hilâlinin isbatı iki adl erkeğin yahut yine adl bir erkek ile adl iki kadının şehadeti ile olur. Bu durum hava bulanık olduğu zamandır. Eğer hava açık ve berrak ise ayı birçok kişinin görmesi şarttır. Şâhidlerin —Ramazan ayının şehadetinde olduğu gibi — bunda da “Eşhedü” (şehadet ederim) lâfzını kullanmaları gereklidir.

Hilâl görülemediği takdirde Ramazan ayını otuz güne tamamlamak lâzımdır. Ramazan otuz gün olduğu halde Şevval hilâli görülemezse bu takdirde havaya bakılır, eğer hava berrak ise oruca devam etmek farz olur. Bu durumda Ramazan ayının başlangıçta yanlış isbat edildiği ortaya çıkar. Eğer hava bulanık ise ertesi gün Şevval ayının birinci günü farzedilerek bayram yapmak vâcib olur. Bu konuda Hanefî ve Mâlikî mezhepleri ittifak etmişlerdir.

Fakat Şâfiî mezhebine göre Ramazan ayı adl kişilerin şehadetiyle isbat edilmişse otuz gün tamam olduktan sonra ister hava açık olsun isterse kapalı olsun bayram yapmak vâcib olur. (1)

YEVMI-İ ŞEK ORUCU

Hanefî mezhebine göre Şaban ayının yirmi dokuzuncu günü akşamı havanın bulanık olması sebebiyle güneş battıktan sonra

(1) Hanbelî mezhebine göre durum daha başkadır. Onlara göre Ramazan hilâli iki adl şâhidle isbat edilmişse otuzuncu günü akşamı Şevval hilâli görülmezse bile otuz birinci günü bayram yapmak vaciptir. Fakat Ramazan hilâli bir adl şahitle isbat edilmişse yahut Şaban ayı havanın kapalı olması sebebiyle yirmi dokuz gün üzerine takdir edilmişse bu durumda otuzbirinci gün de oruç tutmak farz olur.

Ramazan ayı görülemediği takdirde Şabanın otuzuncu gününe verilen isimdir. (Yevm-i şek). Çünkü bu günün Ramazanın ilk günü mü yoksa Şabanın son günü mü olduğu konusunda şüphe vardır. Bu şüpheye sebep havanın bulanık olması sebebiyle ayın görülememesidir. Yahut şahidlerin ifadesini hâkim reddettiği takdirde yine o gün "Yevm-i Şek" olur.

Zamanımızda memleketimizde rasathanenin hesabına göre amel edilmektedir. Bu hesap şer'an kat'iyet ifade etmediğinden bugün yine takvimlerde gösterilen Ramazan'dan bir gün öncesine "Yevm-i şek" adı verilir.

Yevm-i şekte tutulan oruç bazan tahrimen mekruh, bazan tenzihen mekruh, bazen mendup bazen de bâtil olur.

a) Yevm-i şekte kat'i olarak Ramazan niyetiyle oruç tutmak tahrimen mekruhtur.

b) Yevm-i şekte vâcib adak orucu tutmak tenzihen mekruhtur. Ayrıca "Ramazan ise Ramazan orucuna, değil ise vâcib adak orucuna" diye tereddütlü bir niyetle oruç tutmak da tenzihen mekruhtur. Yahut farz ile nâfile oruca tereddütlü niyet de tenzihen mekruhtur.

c) Yevm-i şekte tetavvu' niyetiyle oruç tutmak menduptur. (Yani Allah rızası için sevap kazanmak niyetiyle nâfile olarak oruç tutmak tetavvu'dur.) Yevm-i şek ister o şahsın nâfile oruç tutmayı itiyad edindiği günlere rastlasın isterse özel olarak o gün nâfile tutsun fark yoktur, menduptur.

d) Yevm-i şekte oruçlu olmak ile oruçlu olmamak arasında tereddütlü bir niyetle oruç tutmak batıldır. Meselâ bir adam "ben eğer yarın Ramazan ise oruç tutmağa, değil ise oruçsuz olmağa niyet ettim" diye oruca başlasa bu oruç batıldır.

Yevm-i şekkin sonradan Ramazan olduğu anlaşılırsa o gün tutulan oruç Ramazan orucu yerine geçer. Bu oruç ister tahrimen mekruh, ister tenzihen mekruh, isterse mubah veya mendup olsun o günün Ramazan orucu yerine sahih olur.

Görülüyor ki mezhebimize göre Yevm-i Şekte sırf tetavvu' olarak nâfile oruĥ tutmaĥa niyet etmek Őartiyle oruca başlamak menduptur. Yalnız bu niyetin tereddütlü olmaması Şarttır. Tereddütlü olduĥu takdirde oruĥ mekruh olmaktadır. (1)

HARAM ORUÇLAR

Cenabı Hak Şu günlerde oruĥ tutmayı haram kılmıŐtır:

a) Ramazan bayramının birinci ve kurban bayramının birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü günlerinde oruĥ tutmak Mâlikî, Hanbelî ve Şâfiî mezhebine göre haramdır. Hanefî mezhebine göre ise tahrîmen mekruhtur. Yalnız Hac esnasında Kurban bayramının ikinci, üçüncü ve dördüncü günlerinde haccı kıran ve haccı temettu' yapanların tetavvu' oruğlarında beis yoktur.(2).

b) Kocasının izni olmadıĥı halde kadınların nâfile oruĥ tutmaları haramdır. Bu görüş Şâfiî ve Mâlikî mezhebine göredir. Hanefî mezhebine göre ise Kocasının izni olmadan kadının oruĥ tutması haram deĥil mekruhtur.

Hanbelî mezhebine göre kadının kocası beraberinde iken aralarında ihram, itikâf, hastalık gibi cinsî münasebete mani' haller bulunmasa bile onun izni olmadan oruĥ tutması caiz deĥildir. (Bu hükümler nâfile oruÇlar içindir. Yoksa hiçbir erkek karısının farz veya vâcip oruĥ tutmasına mâni" olamaz. Mâni' olmak istese bile kadınların bu konuda onlara itaat etmemeleri gerekir. Çünkü "Allaha isyanı gerektiren hallerde hiçbir kimseye itaat yoktur.")

(1) Őâfiîler "Ramazanı bir veya iki gün evvelinden karŐlamayınız" meâlindeki hadise dayanarak Yevm-i Şekte oruĥ tutmanın mekruh olduĥunu söylemektedirler .

(2) Mâlikî mezhebine göre Kurban bayramının dördüncü günü oruĥ haram deĥil mekruhtur. Hacıların 2. 3. ve 4. günü oruĥ tutmalarında beis yoktur. Şâfiî mezhebine göre ise Kurban bayramının tamamında hacılar için de oruĥ tutmak haramdır.

MENDUB ORUÇLAR

Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre mendub ile sünnet arasında bir fark yoktur. Halbuki Hanefî ve Mâlikî mezheplerine göre mendub ile sünnet farklıdır. Bu görüşlere göre mendub oruçlar şunlardır:

- a) Muharrem ayının dokuz ve onuncu günlerinde oruç tutmak Hanefî mezhebine göre sünnettir. (1)
- b) Her ayın "Eyyâm-ı Bîd" denilen on üç, on dört ve onbeşinci günleri oruç tutmak menduptur. (2)

c — ARAFE ORUCU

"Arafe" adı verilen Zilhicce ayının dokuzuncu günü (Kurban bayramından bir gün öncesi) oruç tutmak menduptur. Şu kadar var ki bu orucu hac farızasını ifâ eden hacıların tutmaları mekruhtur. Bu kerahet hacıların zayıf düşme ihtimallerinden çıkmaktadır. Aynı ihtimalden dolayı hacıların "Terviye günü" denen Zilhiccenin sekizinci günü de oruç tutmaları mekruhtur.

d — PAZARTESİ ve PERŞEMBE ORUCU

Her haftanın pazartesi ve perşembe günleri nâfile oruç tutmak menduptur. Çünkü oruç tutmanın bedenler üzerinde gizlenmesi kabil olmayan açık faydaları vardır. Bilhassa haftanın aralıklı bu iki gününü oruçlu geçirmek vücut için çok yararlıdır.

e — ŞEVVAL'DEN ALTI GÜN ORUCU

Şevval ayı içinde altı gün oruç tutmak menduptur. Hanefî mezhebine göre bu altı günün bayram haftasından sonra haftada iki gün olmak üzere üç haftaya bölünmesi efdaldır.

(1) Diğer üç mezhebe göre menduptur.

(2) Mâlikî mezhebine göre "Eyyâm-ı Bîd"da kasden oruç tutmak mekruhtur.

f — BİR GÜN TUTUP BİR GÜN BIRAKMAK

Bolca nafile oruç tutmağa muktedir olan kimselerin bir gün tutup ertesi günü terketmeleri, sonra yine tutup bir sonraki gün bırakmaları menduptur.

g — RECEB ve ŞABAN ORUCU

Receb ve Şaban aylarında oruç tutmak menduptur(1). Ayrıca "Eşhür-ü Hurum" denilen Zilka'de, Zilhicce, Muharrem ve Receb aylarının herbirinin içinden üç gün (perşembe, cuma, cumartesi) oruç tutmak da menduptur.(2)

NAFİLE ORUCA BAŞLAYIP SONRADAN BOZMAK

Hanefî mezhebine göre nâfile bir oruca başladıktan sonra bozan bir kimse üzerine o orucun kazası vâciptir (3). Nâfile orucu bozmak tahrimen mekruhtur. Bozulan nafile orucu kaza etmemek de ayrıca tahrimen mekruhtur.

Allah için on gün i'tikâfa girmeği adayan bir kimse için o on gün zarfında oruç tutması da şarttır. Tutmadığı takdirde yukarıdaki hükme tabidir.

(1) Hanbelî mezhebine göre yalnız başına Receb orucu mekruhtur.

(2) Şafî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre eşhürü hurumun tamamında oruç tutmak menduptur.

(3) Hanefî mezhebine göre "vâcip,, sünneti müekkeke hükmündedir. Yani tatbik eden sevap kazanır. Terkeden cehennem azabı görmez. Fakat Peygamber efendimizin şefaatinde mahrum olur.

MEKRUH ORUÇLAR

Hanefî mezhebine göre mekruh oruçlar ikiye ayrılırlar :

1 — Tahrimen mekruh oruçlar. Bunlar “Haram Oruçlar” konusunda da zikredildiği gibi bayram günlerinde tutulan oruçlardır. Bu günlerde oruç tutulduğu zaman günah ile birlikte sahih olur. Fakat oruca başladıktan sonra bozulursa kazası gerekmez.

2 — Tenzihen mekruh oruçlar. Onlar da şunlardır :

a) Âşurâ’ günü denen Muharrem ayının yalnız onuncu günü oruç tutmak. Dokuzuncu veya onbirinci günüyle birlikte tutmak mekruh değildir.

b) Yalnız nevruz ve mehrican günlerinde oruç tutmak. Bir kimsenin itiyad haline getirdiği oruçlar bu günlere tesadüf ederse beis yoktur. Fakat kasden bu günler için oruç tutmak mekruhtur. Bir gün öncesi veya birgün sonrasıyle beraber tutmak mekruh değildir. (1)

c) Yalnız Cuma veya yalnız Cumartesi günleri oruç tutmak.

d) Şabanın sadece ikinci yarısını nâfile olarak tutmak.

(1) Nevruz İranlılarca itibar edilen güneş yılının ilk günüdür. Onlara göre bu günde büyük ferahlık vardır. (el-Müncid)

Mehrigan ise yine İranlıların bir bayramıdır. Bu bayramda büyük ihtifaller yapılır. (el-Müncid)

e) Kat'î olarak belli olan Ramazan'dan bir veya iki gün önce nâfile oruç tutmak. (Yevmi şek hakkındaki durum sayfa 14 de açıklanmıştır oraya bakınız.) (1).

f) Senenin bütün günlerini oruçlu geçirmek. Çünkü bu şekilde tutulan oruç beden için zararlıdır.

g) "Savm-ı Visal" denilen şekilde oruç tutmak. Savm-ı visal gece ve gündüz hiç iftar etmeden oruç tutmanın adıdır ki mekruhtur.

h) "Savm-ı Samt" denilen şekilde oruç tutmak. Savm-ı samt oruç tutan kimsenin hiç konuşmaması demektir ki mekruhtur.

ı) Kadınların kocalarının izni olmadan nâfile oruç tutmaları.

j) Misafirliğe giden şahsın orada oruç tutmağa çabalaması mekruhtur.

ORUCU BOZAN ŞEYLER

Orucu bozan şeyler iki kısma ayrılır :

I — Hem kaza ve hem de keffareti gerektiren haller.

II — Yalnız kazayı gerektiren haller.

I — HEM KAZA VE HEM DE KEFFARETİ GEREKTİREN HALLER

Bu şekilde oruç bozma iki surette olur :

a) Gıda almak suretiyle. Şer'î bir özür olmaması şarttır. Gıda almak, yemek, içmek veya bunun gibi şeylerle olur. İnsan yaradılışı itibariyle bunlara meyleder ve bu suretle midenin arzusu yerine gelir.

b) Cinsî arzunun tam (kâmil) olarak yerine gelmesiyle.

(1) Şâfiî mezhebine göre kat'î olarak belli olan Ramazan'dan bir veya iki gün önce onu karşılamak kasdiyle nâfile oruç tutmak haramdır.

Yukarıdaki şekilde oruç bozmanın keffareti icap etmesi için birtakım şartlar vardır :

a) Oruçlunun mükellef olması ve geceden Ramazan orucunun edasına niyet etmiş olması. Geceden niyet etmemiş olduğu takdirde keffaret icap etmez. Eğer Ramazan orucunun kazasına veya başka bir oruca niyet etmiş ise bozduğu takdirde keffaret gerekmez.

b) Hastalık veya yolculuk gibi oruç bozmağı mubah kılan bir özür gelmemiş olmak. Oruca başladıktan sonra hasta olan bir kimse orucu bozabilir. Fakat yola çıkmadan önce orucu bozan kimseden keffaret sakıt olmaz.

c) Orucu kendi arzu ve ihtiyarıyla hiç bir kimsenin zoru olmaksızın bozmak. Orucu zorla, cebren bozan kimseye keffaret icap etmez.

d) Orucu kasden bozmak. Unutarak veya yanlışlıkla bozmak keffareti gerektirmez.

Yukarıdaki dört şarta uygun olarak önden veya arkadan cima' yapan kimselere keffaret gerekir. Bu şartlara ilâveten cima' yapan kimselerin :

- a— İnsan olması,
- b— Canlı olması,
- c— Şehvetli olması gereklidir.

1— Tenasül organlarının birbirine —arada başka birşey olmaksızın— girmesiyle inzal olmasa bile keffaret farz olur.

2— Cima' yapan kadın küçük veya deli ise bile cima' yapan kimselere keffaret farz olur. (4 mezhebin ittifakiyle)

3— Cinsî sapık iki kadın birbirleriyle müshaka (1) yapmak suretiyle cinsî zevklerini tatmin etmiş olsalar bunlara keffaret icap etmez. Yalnız kaza kâfidir.

(1) Kadınlara ait kötü huylardandır ki cinsi sapıklıktır. Bu huya düşkün kadınlara "Sehhâka" adı verilir. Türkçede "Sürtüşçi" ve "Zebikçi" isimleri verilir.

4— Bir hayvanla, bir ölüyle veya kendisinde şehvet bulunmayan küçük bir kızla cinsî münasebet yapan bir kimseye eğer inzal vâki olmuşsa yalnız kaza icab eder keffaret gerekmez.

5 — Sigara içmekle keffaret farz olur.

6 — Esrar, eroin, afyon gibi uyuşturucu maddeleri içmekle de keffaret icab eder. Çünkü bunlarda da açık bir lezzet (şehvet) vardır.

7 — Zevk almak için karısının salyasını emen kimselere de keffaret farzdır.

8 — Dışardan buğday yahut susam tanesi yutmak. Şukadar varki bunları çiğnedikten sonra tükürse ve midesine hiçbirşey inmemiş olsa bu takdirde keffaret icab etmez.

9 — Kiltermeni denilen bir nevi toprak yemek de keffareti gerektirir.

10 — Az miktarda tuz yemek keffareti icab eder. Fakat âdetin hilâfına çok miktarda yemek yalnız kazayı gerektirir. Çünkü azında lezzet vardır. Çoğunda ise lezzet yoktur.

11 — Gıybet ettikten sonra gıybet orucu bozar zanniyle iftar eden kimseye de keffaret icab eder. Çünkü onun bu konudaki bilgisizliği ve şüphesinin kıymeti yoktur. Gıybet etmek orucu bozmaz.

12 — Hacamat olduktan sonra oruc bozuldu zanniyle iftar etmek, keffareti icab eder.

13 — Şehvetle kadına dokunmak veya öpmekle inzal vâki olmamışsa (meni gelmemişse) oruç bozuldu zanniyle iftar etmek keffareti gerektirir. Çünkü bu gibi şeyler inzal olmadıkça orucu bozmaz.

II — YALNIZ KAZAYI GEREKTİREN HALLER ve (Hiçbir şey gerektirmiyenler)

Yukarıda hem kaza ve hem de keffareti gerektiren halleri tafsilâtiyle anlattık. Bunun dışında olanlar yalnız kazayı gerektirir. Ayrıca keffareti icab etmez. Bunların bir kısmı da ne kaza ve ne de keffaret olmak üzere hiçbir şeyi gerektirmez. Şimdi Hanefi mezhebine göre bu hususları teker teker açıklayalım :

Hanefî mezhebine göre yalnız kazayı gerektiren haller üçtür:

a) Oruçlunun gıda mahiyetinde olmayan şeyleri yemesi. Gıda mahiyetinde olan şeyler, insan yaradılışı itibariyle normal olarak yenmesi arzu edilen ve bu suretle midenin arzu ve iştihası yerine gelen şeyler demektir. Bunlara doğrudan doğruya “ g ı d a ” lar adı verilir.

Ayrıca kendisi gıda olmadığı halde gıda mahiyetinde olan bir takım şeyler de vardır ki bunlar tedavî maksadıyla kullanılan şeylerdir. Bu gibi şeylere kısaca “devâ”lar adını veriyoruz. Devâlar da tıpkı gıdalar hükmüne tâbidir.

Oruçlunun kendisinde ne gıda ve ne de devâ mahiyeti bulunmayan şeyleri yemesi yalnız kazayı gerektirir.

b) Gıda yahut devaları şer’î bir özüre (1) dayanarak yemek. Bu şekilde oruç bozma yalnız kazayı gerektirir.

Gargara yaparken ilâç veya su mideye ulaşırsa yine kaza gerektir.

(1) Şer’î özürler dört tanedir:

- a— Hastalık,
- b— Yolculuk ,
- c— Şiddetle zorlama (ikrah)
- d— Yanlışlık.

Başta veya karnında bulunan bir yara üzerine sürülen ilâç mevziî kalmayıp mideye veya dimağa ulaştığı takdirde oruç bozulur ve yalnız kaza gerekir.

Unutmak suretiyle oruç yenmişse o oruç hiçbir şekilde bozulmamıştır, ne kaza ve ne de keffaret gerekmez .

c) **Cinsî arzunun tam olarak tatmin edilmemesi (Gayri kâmil)**

Bu da cinsî arzuyu hayvan, ölü veya çok küçük çocuklarla tatmin etmek demektir. (Bu hal çok büyük bir ahlâksızlık ve cinsî sapıklıktır.)

a) **Gıda ve devâ mahiyetinde olmayan şeyleri yemek şöyledir:**

1 — Çiğ pirinç veya bal ve yağ gibi yenmesi mutad olan bir şeyle karıştırılmamış saf un yahut hamur yemek. Eğer, pirinç, un veya hamur, meselâ yağ ile karıştırılarak yenirse keffaret icab eder.

2 — Yenmesi âdet olmayan cinsten toprak yemek. Fakat yenmesi adet haline gelmiş olan Kilermeni denilen toprak yenirse keffaret de icab eder.

3 — Bir seferde bol miktarda tuz yemek. Çünkü birden çok miktarda tuz yemek âdet olmamıştır. Çok miktarda tuzu mide de kabul etmez. Fakat az miktarda yenirse keffaret icab eder. Çünkü az miktarda tuz lezzet verir.

4 — Çekirdek, bir parça deri yahut ham iken yenmeyen bir meyva yemek. Ham ayva gibi. Fakat bunlar pişirilir veya tuzlanır. da yenirse bu takdirde keffaret icab eder.

5 — Çakıl taşı, demir, altın, gümüş, toprak ve bunun gibi şeyleri yutmak.

6 — Burundan, önden veya arkadan şırınga suretiyle (hukne) içeriye su göndermek.

7 — Kulağa yağ akıtmak. (Su akıtılırsa içeriye gitmeyeceği için oruç bozulmaz. Fakat yağda bir tedavi gayesi vardır.)

8 — Ağızın içine yağmur veya kar tanesi girmek ve istemiyerek yutmak. Eğer bunları kendi arzusuyla yutarsa keffaret icabeder.

9 — Zorla kusmağa çabalamak veya istemiyerek ağıza gelen kusmuğu bile bile tekrar yutmak. Bu şekilde orucun bozulması iki şekilde olur:

aa— Oruçlu olduğu hatırlındayken zorla ağız dolusu kusarsa oruç bozulur.

bb— Eğer oruçlu olduğunu unutmuş ise veya kusmak ağız dolusundan az ise oruç bozulmaz.

10 — Dişleri arasında kalmış olan nohut tanesi kadar bir şeyi yemek. Bundan az ise oruç bozulmaz.

11 — Ağızdaki tükürüğü yutmak, ağızı çalkaladıktan sonra kalan yaşlığı tükürükle beraber yutmak orucu bozamaz. Lâkin ağızı çalkaladıktan sonra tükürmek lâzımdır. Çok fazla tükürmeğe lüzum yoktur.

b) Gıda yahut devaları şer'î bir özüre dayanarak yemek şu suretle olur :

1 — Oruçlu olan kimse ağır çalışmadan dolayı hasta olmaksan korkarsa orucu bozduğu takdirde kaza lâzım gelir. (Çalışmanın çok ağır olması ve korkunun da şiddetli olması lâzımdır. Yoksa ufak tefek çalışmalar için oruç bozulursa keffaret de gerekir.)

2 — Uyuyan bir kimsenin ağızına başka biri tarafından oruç bozacak bir madde atılırsa oruçlu bunu yuttuğu takdirde kaza lâzım gelir.

3 — Şer'î bir şüphe üzerine oruç bozulursa kazâ gerekir. Şer'î şüphe üzerine oruç bozmak şöyle olur:

aa— Unutarak yedikten sonra oruç bozuldu zannıyla kasden yemek.

bb— Unutarak cimâ' ettikten sonra oruç bozuldu zanniyle kasden cimâ' etmek.

cc— Unutarak cimâ' ettikten sonra oruç bozuldu zanniyle kasten yemek yemek.

4 — Gece oruçta niyet etmeyip gündüz niyet etmiş olan bir kimse orucunu bozarsa yalnız kaza gerekir. (Çünkü Şâfiî mezhebine göre gündüz niyet edilen oruç sahih değildir. Şâfiî mezhebindeki bu durum Hanefî mezhebi için şer'î bir şüphe meydana getirmektedir. Binaenaleyh bu şüpheden dolayı Hanefî mezhebine göre bu durumda yalnız kaza gerekmektedir.)

5 — Bir kimse gece niyet ettikten sonra niyetini yerine getirmemiş olsa sonra sefere çıksa ve ondan sonra da gittiği yerde ikamete niyet etmiş olsa bu kimse orucu bozduğu takdirde yalnız kaza gerekir. Orucu bozmaması gerektiği halde çeşitli durumlar değiştirmesinden dolayı kendisine keffaret gerekmez.

6 — Fecri sadık doğmuş olduğu halde doğmamış olduğunu zannederek yer içer veya cimâ' ederse bu şüpheden dolayı yalnız kaza gerekir. Lâkin bu şüphe güneşin batması konusunda olursa keffaret icab eder.

Fecrin doğuşundan önce cimâ' edip sonra fecir doğmuş ve birden bire cimâ' bırakmışsa bu takdirde oruç bozulmaz. Fakat cimâ' fecir doğduktan sonra da devam ederse hem kaza ve hem keffaret gerekir .

c) Cinsî arzunun tam olarak tatmin edilmemesi (gayri kâmil) şu suretle olur:

1 — Ölü ile, hayvan ile veya kendisinde şehvet bulunmayan küçük kızla cinsî münasebette bulunmak.

2 — Bir kadının cinsî münasebet organlarından başka bir yerine (baldır veya karın gibi) temas etmek suretiyle menî getirmek.

3 — El ile oynamak suretiyle meni getirmek, (İstimnâ).

4 — Kadın uyurken cima' etmek. (Kadın için kaza gerekir yoksa uyanık olan cima' eden erkek için hem kaza ve hem de kefaret icabeder.)

5 — Kadının tenasül uzvuna yağ damlatması. (Veya buna benzer şeylerin damlatılmasıyla da yine yalnız kaza icap eder.)

Bu kısma eklenmesi gereken diğer hususlar da şunlardır:

1 — Mak'adın (anüs) içine su ile ıslanmış veya yağlanmış parmak sokmak.

2 — Büyük abdestten sonra temizlenirken (istinca) makadın içine su kaçmak. Bu şekilde orucun bozulması için suyun veya başka birşeyin kasden içeriye sokulması ve şırınga yapılan yere (Hukne mahalline) kadar ulaşması şarttır.

3 — Makadın içine aşı kalemi veya çubuk gibi birşey sokmak. (Şırınga ucu gibi). Bu şey tamamen makadın içine girdiği takdirde oruç bozulur ve kaza icab eder. Fakat çubuğun bir miktarı dışarıda kalırsa hepsi tamamen içeri girmemiş olduğu için oruç bozulmaz.

4 — Kadınların ıslanmış veya yağlanmış parmaklarını tenasül uzvunun içine sokmaları.

5 — Kadınların aşı kalemi veya şırınga ucu gibi bir çubuğu tenasül uzuvlarının içine tamamen sokmaları. Bu da yine ucu bir miktar dışarıda kalırsa orucu bozmadır. Tamamen içeriye girdiği takdirde yalnız kaza icab eder .

Yukarıda 34. sahifeden itibaren a-b-c maddeleri halinde tafsilâtını verdiğimiz hususlar orucu bozdukları halde yalnız kazayı gerektiren fakat keffareti icab ettirmeyen hususlardır. Şimdi hiç bir şey gerektirmeyen şeyleri inceliyelim.

Orucu bozmayan ve hiçbir şey gerektirmeyen şeyler :

Bunlar orucu bozmadıkları için ne kaza ve ne de keffareti icab ettirmezler. Onlar da şunlardır :

- 1 — İdrar yoluna tedavi maksadiyle su veya yağ akıtmak.
- 2 — Kadına arzuyla bakmak suretiyle şehvetle kendi kendine menî gelmesi. Bu bakış birçok defalar olsa bile orucu bozamaz.
- 3 — Cinsî münasebet veya benzeri şeyleri çok düşünmek suretiyle menî gelmesi.
- 4 — Uyurken ihtilâm olmak.
- 5 — Güzel kokuları koklamak. (Gül, nercis gibi.)
- 6 — Cünüb olan oruçlunun gusül etmeyi güneş doğana kadar geciktirmesi. Akşama kadar gusletmese bile oruç bozulmaz .
- 7 — Yolda toz yutmak.
- 8 — İstemiyerek boğazına un zerreleri, sinek ve bunun benzeri gibi şeyler kaçmak.

Oruçlu iken iğne (enjeksiyon) olmak orucu bozar mı ?

Bu konuda iki kavil vardır:

a— İmam-ı Azam'a göre vücudun herhangi bir yerinde açılan yaradan akıtılan ilâç cevfe (karına) veya dimağa vasıl olursa oruç bozulur. İğne de tıpkı bunun gibidir. Çünkü bir iğne vasıtasıyla vücutta bir delik açılıyor ve o delikten içeriye ilâç akıtılıyor. Bu ilâç kan deveranı sebebiyle vücudun her tarafına dağılıyor. Ayrıca iğne oruçlunun kendi isteğiyle yapılmakta ve vücut için bir "deva" olmaktadır. Bu sebepten iğne olan bir kişinin orucu bozulur.

b— İmameyne (İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed) göre ise vücudda bulunan tabii deliklerden başka bir yerden içeriye giren şeyler orucu bozmazlar. Bu kavle göre iğne ile vücudda tabii olmayan bir delik açılmakta ve bu delikten içeriye ilâç akıtılmaktadır. Bu sebepten iğnenin orucu bozmaması lâzımdır.

Görülüyor ki iğnenin orucu bozup bozmaması konusunda ihtilâf mevcuttur. Peygamber efendimiz müteaddid hadislerde şüpheli şeylerden kaçınmamızı ve ihtiyata riayet etmemizi emretmişlerdir. Bu bakımdan İmamı Azam'ın "oruç bozulur" neticesi çıkarılan kavline uyararak bir zaruret olmadıkça iğneyi iftardan sonra yaptırmak en ihtiyatlı harekettir. Şayet oruçlu iken iğne olmak icab etmişse sonradan o günün orucunu kaza etmelidir. Bu ihtilâftan ötürü keffaret gerekmez. (1).

ORUÇLUYA MEKRUH OLAN VE OLMAYAN ŞEYLER

Oruçluya mekruh olan şeyler şunlardır:

1 — Oruç farz veya nâfile olsun mideye inmeyecek şekilde bir şey tatmak. Lâkin kocası aksi olan kadınların, aşçı veya hizmetçilerin yemeğin tuzunu anlamak üzere tadına bakmalarında beis yoktur. Ayrıca yenecek ve içecek şey alanların aldatılmaktan veya uygun olmayan bir şey almaktan korktukları vakit tadmaları da caizdir. Bunların dışında rastgele tadmak mekruhtur. Tadılan şey mideye ulaştığı takdirde de oruç bozulur.

2 — Özürsüz olarak bir şey çiğnemek. Özürlü olarak çiğnemekte beis yoktur. Çiğnenen şeyin bir kısmı mideye gittiği takdirde oruç bozulur. Bu duruma göre bir kadın bebeği için yutmamak şartıyla mama çiğneyebilir.

(1) Bu konu el-Fıkh alâ-l-Mezâhib-il-Erbaa'da yoktur. Özel tetkikimiz neticesinde hazırlanmıştır.

Sakız veya çam sakızı çiğnemek de mekruhtur. Bu sakızlar yeni ve dağılır durumda ise çiğnemek caiz değildir.

3 — Oruçlunun karısını öpmesi mekruhtur. Bu öpüş ister dudaklarını emmek (fahiş kuble) suretiyle olsun isterse normal şekilde olsun eşittir. Ayrıca her ikisi de çıplak olarak aralarında başka bir madde bulunmaksızın birbirlerine sarılmaları (fahiş mübaşeret) da mekruhtur. Bu kerahet erkeğin meni gelmesinden veya dayanamayıp cima' yapmaktan emin olmadığı zamandır. Eğer erkek inzal olmayacağından veya cima' yapmayacağından emin ise mekruh değildir.

4 — Ağızda tükürüğü toplayıp sonra birden bire yutmak. Bu konuda şüphe bulunduğu için mekruhtur .

5 — Oruçlunun kendisine oruç tutamayacak kadar zafiyet verecek bir şey yapması. Kan aldırma, hacamat olmak gibi. Eğer bunların zafiyet vermeyeceğinden emin ise mekruh değildir.

Oruçluya mekruh olmayan şeyler şunlardır:

1 — İnzal olmayacağından veya cima' etmeyeceğinden emin olan erkeğin karısını öpmesi ve fahiş mübaşeretinde bulunması.

2 — Bıyıkları yağlamak. Çünkü bunda orucu bozacak birşey yoktur.

3 — Sürme ve benzeri şeyleri göze sürmek. Bunların rengi veya kalıntısı boğazda hissedilse bile beis yoktur.

4 — Zafiyet vermediği takdirde hacamat olmak ve kan aldırma.

5 — Gündüz misvak kullanmak. Bu sünnettir. Misvağın kuru veya yeşil olmasında, ıslanmış veya ıslanmamış olmasında fark yoktur.

6 — Ağız çalkalamak ve buruna su çekmek. Abdest dışında olsa bile mekruh değildir.

7 — Gusletmek.

8 — Islak bir bezi vücuduna sararak suyla serinlemek.

RAMAZANDA ORUÇ BOZMANIN HÜKMÜ (Ramazan edası)

Ramazanda oruçlu olan bir kimse orucunu bozduğu takdirde günün geri kalan kısmını imsak ile geçirmesi lâzımdır. Bu Ramazan ayına bir tazim demektir.

Bir kimse karısıyla kucaklaşsa veya öpüşse veya bunun gibi hareketlerde bulunduktan sonra meni gelmiş olsa bu kimse- nin orucu bozulmuş olur. Bu durumda günün geri kalan kısmını imsak ile geçirmesi gerekir. İftar etmesi caiz değildir .

Ramazanın edası dışında olan oruçlara gelince (Muayyen veya gayri muayyen adak oruçları, keffaret oruçları, kaza oruç- ları, mâfile oruçlar gibi) bu oruçlar bozulduğu takdirde günün geri kalan kısmını imsak ile geçirmek şart değildir.

ORUÇ BOZMAYI MÜBAH KILAN ÖZÜRLER VE HÜKMÜ

Oruç bozmayı mübah kılan özürler çoktur. Bunları teker teker açıklayalım :

1 — **Hastalık:** Hastalanan oruçlu hastalığın artacağından veya şifanın gecikeceğinden yahut da oruç için şiddetli meşak- kat ortaya çıkacağından korkarsa orucu bozması caizdir. Hatta

Hanbeli mezhebine göre sünnettir. Bu durumdaki kimsenin oruca devam etmesi mekruhtur. Lâkin oruç yüzünden şiddetli zararın veya helâkın vuku bulacağı hakkındaki zannın çok kuvvetli olması lâzımdır. Meselâ oruç yüzünden duyu organlarından biri tamamen bozulacaksa bu vaziyette oruç bozmak vâcib olur.

Sağlam olan bir şahıs oruç tuttuğu takdirde şiddetli bir hastalığın gelmesinden korkarsa bu takdirde de oruç tutması veya bozması mubah olur. Şukadar var ki orucun şiddetli bir hastalık getireceğini ancak müslüman ve mütehassıs bir doktorun söylemesi lâzımdır. Ancak böyle müslüman ve mütehassıs bir doktor tarafından oruç tutulmaması tavsiye edildiği takdirde bu hastalık korkusu oruç bozmayı mübah kılar. Yoksa bir kimsenin kendi kendine hastalıktan korkması veya vehme kapılması yahut da müslüman olmayan, adı müslüman olduğu halde islâmın esasları ile eğlenen ve dinî bağları bulunmayan bir doktorun tavsiyesi ile orucu bırakmak caiz değildir. Tıpkı bunun gibi bazı kimselerin “Siz daha küçüksünüz, yahut siz talebesiniz, oruç tutarsanız hasta olursunuz, siz oruç tutmayınız, eğer bunda bir günah varsa hepsi benim boynuma olsun,, gibi sözlerine ve telkinlerine dayanarak orucu bozmak da caiz değildir.

Hastalık sebebiyle orucu bozmak isteyen kimselerin “Ruhsat” a niyet etmeleri şart değildir. Bu ruhsat Cenabı Hak tarafından özürlü kimselere tanınmıştır. (1)

2 — Hâmile ve emzikli kadınların oruçtan zarar görme korkusu :

Hâmile veya emzikli kadınlar oruç tuttıkları takdirde bir zarar geleceğinden korkarlarsa orucu bırakmaları câizdir. Bu zarar ister yalnız kendilerine veya yalnız çocuğa isterse her ikisine

(1) Şâfiî mezhebine göre bu şekilde oruç bozacak kimselerin ruhsata niyet etmeleri vâciptir. Bunu terkettikleri takdirde günahkâr olurlar.

birden olsun durum değişmez. Bu vaziyette ourucu bırakan kadınların fidiye vermeksizin güçleri yettiği vakit gününe gün kaza etmeleri gerekir. Oruç tutamadıkları günleri sırayla kaza etmeleri gerekmez.

Emzikli kadınların bizzat kendilerinin anne olması ile parayla tutulmuş süt anne olması arasında fark yoktur. Emzirmenin muayyen olması ve olmaması arasında da fark yoktur. Çünkü kadın anne ise emzirmek din bakımından üzerine vaciptir. Eğer kiralanmış süt anne ise yine emzirmek akit yüzünden üzerine vaciptir. Her iki halde de emzirmeden kurtuluş yoktur.

3 — Yolculuk:

Birinci sınıfta yolculuk konusunda açıklandığı gibi günde altı saat gitmek şartıyla deve yürüyüşüyle üç günlük (ortalama 90 kilometre) yolculuğa 15 günden az kalmak niyetiyle çıkan kimse seferî sayılır. Farz namazları ikişer rek'at kılar. Yolculuk sebebiyle orucu bırakmanın mübah olması için iki şart lâzımdır:

a) Çıkkılan yolculuğun yukarıdaki şarta uygun olması, (yani vatani aslî veya vatani ikamet dışında en az doksan kilometrelik bir yere onbeş günden az kalmak niyetiyle gidilmiş olması),

b) Seferî sayılacak yere fecri sadığın doğuşundan önce ulaşmış olmak,

Bundan kısa yolculuklarda orucu bırakmak caiz değildir.

Bir kimse fecri sadığın doğuşundan sonra seferî olmuş olsa orucu bozması haram olur. Bozduğu takdirde ise kendisine kaza icab eder, keffaret gerekmez.

Geceden oruca niyet eden kimse seferilik sebebiyle gündüz orucu bozması caiz değildir. Bozduğu takdirde yalnız kaza etmesi gerekir.

Yolcunun kendisine zraar vermediği takdirde orucu tutması menduptur. Çünkü Cenabı Hak, Kur'anı Kerimde şöyle buyur - maktadır; (Bakara 183):

فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَ فَدْيَةً بِطَعَامٍ مِثْلِ مَا كَانُوا يَكْفُونَ ۚ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٥﴾

“ ... Artık sizden kim (o günlerde) hasta yahut sefer üzerinde olur (ve orucunu yemiş bulunur)sa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde (tutar. İhtiyarlığınla yahut şifa bulması ümid edilmiyen bir hastalıktan dolayı oruç tutmaya) gücü yetmiyenler üzerine de bir yoksul doyumu fidiye (lâzımdır.) Bununla beraber kim gönül isteğiyle bir hayır yaparsa işte bu onun için daha hayırlıdır. Oruç tutmanız sizin hakkınızda (yemenizden ve fidiye vermenizden) hayırlıdır, bilirsiniz...,

İşte bu âyeti kerîmenin altı çizilmiş kısmına göre meşakkat vermediği takdirde orucu tutmak daha efdaldır. Fakat meşakkat verecekse bu durumda orucu bırakmak efdal olur.

Kendi nefsinin yahut bir uzvunun telef olması veya hayati bir menfaatin yok olması korkusu içinde oruç eda ediliyorsa bozmak vacib olur. Bu şekilde oruca devam etmek haramdır. Bu konuda bütün mezhepler ittifak halindedir.

4 — Hayız ve Nifas hali:

Kadınların hayız ve nifas hallerinde oruç tutmamaları vaciptir. Bu durumda oruç tutmak haramdır. Buna rağmen oruç tutarlarsa bu oruç batıldır. Kadınlar bu hallerinde geçirdikleri günleri günü gününe kaza ederler.

5 — Şiddetli açlık ve susuzluk :

Bir kimse artık oruç tutamayacak derecede şiddetle acıkır veya susarsa orucu bozması caizdir. Sonra o günün orucunu kaza eder.

6 — İhtiyarlık :

Senenin hiç bir mevsiminde oruç tutmağa gücü yetmeyecek derecede ihtiyar ve çok yaşlı (pir-i fâni) kimselerin orucu bırakmaları caizdir. Lâkin her gün için bir yoksul (1) doyumu "Fidyе" vermeleri gerekir.

Artık iyileşmesi ümid edilmeyen hastaların da günü gününe fidye vermeleri gerekir. Bunlar üzerine kaza vacib olmaz. Fakat Ramazan ayında gücü yetmediği halde diğer bir vakitte kaza etmeğe kudreti olursa bu takdirde bu kimselerin kaza etmeleri gerekir. Fidyе veremezler .

Önce iyileşmesi ümid edilmediği için fidye veren fakat sonradan iyileşen kimselerin oruçları kaza etmeleri gerekir. Verilen fidyelerin hükmü kalmaz.

7 — Delilik :

Oruçlu olan kimse (sâim) delirdiği takdirde, bu delilik bir lahza için bile olsa oruç tutmaları gerekmez. (Deli oldukları günlerde). Hanefî mezhebine göre delilik Ramazan ayını tamamen kaplıyorsa geçen günleri sonradan kaza etmek icab etmez. Fakat Ramazanın bir kısmında deliren diğer kısmında akıllanan kimseleri geçirdikleri günleri sonradan kaza etmeleri gereklidir.

(1) İslâma göre iki çeşit yoksul vardır :

- a) Fakir, Zekât bahsinde görüleceği gibi, nisaba mâlik olmayan kimse.
- b) Miskin: Bir günlük nafakasını dahi temin edemeyecek derecede fakir olan kimse. Fidyе bu cins fakirlere verilecektir.

ORUÇ TUTMAMAYI MÜBAH KILAN ÖZÜRLERİN KALKMASI

Oruç tutmamayı mübah kılan özürler gündüz ortadna kalkarsa bu durumda Ramazan ayına hürmet için günün geri kalan kısmını imsak ile geçirmesi gerekir. Meselâ günün ortasında hayız ve nifas halindeki kadınlar temizlenirlerse; seferiler mukim olurlarsa; çocuk bülüğa ererse; günün geri kalan kısmını "imsak" ile geçirmeleri farzdır.

ORUÇLUYA MÜSTEHAĞ OLAN ŞEYLER

Oruçlu olan kimse için birçok şeyler müstehaptır. Bunlar şunlardır :

1 — Güneş batar batmaz namazdan önce acele olarak orucu bozmak,

2 — Orucu, hurma, tatlı, su gibi şeylerle açmak. Bu gibi şeylerden tek aded yemek müstehaptır. (Üç veya ziyade.)

3 — İftar esnasında me'sur olan şu duayı okumak,

اللَّهُمَّ لَكَ صُومْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ وَعَالَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَبِكَ آمَنْتُ
ذَهَبَ الظَّمَاءُ وَأَبْلَكَ العَرُوقُ وَنَبَتَ الأَجْرُ مَا وَاسِعَ الفَضْلِ اغْفِرْ لِي
أُحْمَدُ لِلَّهِ الَّذِي آغَانِي فَصُمْتُ وَرَزَقَنِي فَأَفْطَرْتُ .

"Yarabbi ben senin için oruç tuttum. Senin rızıkla iftar ettim. Sana tevekkül oldum. Sana iman ettim. Susuzluk gitti. Meşakkat oldu, ecir de sabit oldu. Ey fazileti geniş olan (rab

bim) beni yarlıga. Bana yardım edip oruç tutmama ve bana rızık verip iftar etmeme sebep olan Allaha hamd olsun.”

4 — Sahura kalkmak. Az da olsa birşey yemek veya bir yudum su içmek müstehaptır. Bu konuda peygamber efendimiz şöyle buyurmuşlardır :

تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَهً

“Sahura kalkınız, muhakkak sahurda bereket vardır.”

Sahurun vakti gece yarısının sonunda girer. Sahuru tehir etmek efdaldir. Çünkü şöyle buyurulmuştur :

تَجِدُ الْإِفْطَارَ رَوْثًا خَيْرَ السَّحُورِ مِنْ سُنَنِ الْمُرْسَلِينَ .

“İftarı acele yapmak ve sahurü geciktirmek peygamberlerin sünnetlerindedir.”

İftarı geciktirmek konusunda peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur :

دَعُ مَا يَرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ

“Sizi şüphede bırakan şeyi size şüphe vermeyene kadar bırakınız.”

Bu hadisi şerife göre sahurü ikinci fecrin doğma vaktine kadar tehir etmek de mekruhtur.

(Sahur) seher vaktinde yenilen yemeğin adıdır. Sahura kalmaya “Tesehhur” adı verilir.

5 — Lüzumsuz fazla laf konuşmaktan dilini tutmak. Gıy-

bet gibi nemime gibi haram olan sözlerden kaçınmak her zaman için zaruridir. Ramazanda bu konuda daha fazla titizlik gerekir.

6 — Akrabalara, fakirlere yardımı ve sadakayı her zaman-
kinden çok yapmak da müstehaptır.

7 — Ramazanda ilimle uğraşmak, Kur'an okumak, zikret-
mek, gece ve gündüz mümkün olduğu kadar çok salavat getir-
mek müstehaptır.

8 — İtikâfa girmek müstehaptır. Bu konunun tafsilâtı iler-
de gelecektir.

RAMAZAN ORUCUNUN KAZASI

Ramazanda herhangi bir sebeple orucu bozulan ve tutma-
yan kimsenin Ramazandan sonra bunları kaza etmesi farzdır.
Kaza oruçları ancak oruç tutulması serbest olan günlerde tutu-
lur. Geçen bahislerde anlatıldığı gibi oruç tutulması yasak olan
günlerde kaza orucu caiz değildir. Ayrıca bir yıl sonraki Rama-
zan ayında da kaza orucu tutulamaz. Çünkü Ramazan ayı içinde
tutulan oruç ne niyetiyle olursa olsun Ramazan orucu yerine
sahih olur.

Yevmi şekte nâfile oruç tutmak sahih olduğu için o gün
kaza orucu da tutulabilir.

Ramazanda kazaya bırakılan oruçların ay olarak değil de
gün olarak tutulması gereklidir. Meselâ Ramazan ayının tama-
mını kazaya bırakmış olan kimsenin müsait bir zamanda bir ay
devamlı olarak kaza orucu tutması gerekli değildir. Aynı ayrı
günlerde kaza ettiği oruçların toplamı bir ay ediyorsa borçtan
kurtulmuş olur. Fakat efdal ve mendup olan, borçtan bir an ev-

vel kurtulmak için, fazla vakit geçirmeden ve birbiri arkasına kaza edilmesidir. Gelecek yılın Ramazanı gelinceye kadar muhtelif günlerde tutulması da sahihtir.(1).

Kazaya kalmış oruçları ikinci Ramazan geldiği halde kaza etmemiş olan kimselerin, kazaya ilâveten her gün için bir fidye vermeleri farz olur. Bu görüş Hanefî mezhebi hariç diğer üç mezhebin ittifak ettiği bir görüştür. Hanefî mezhebine göre ise ister özürlü olarak isterse özürsüz olarak kazayı ikinci Ramazan girene kadar geciktiren kimseye fidye icab etmez. Şukadar var ki Hanefî mezhebine göre de Ramazan girmeden önce kaza etmeye gücü yeten kimse imkân bulduğu halde kaza etmemişse onun üzerine de fidye gerekir. Fakat kazaya gücü yetmemişse fidye gerekmez. Seneler geçtikçe her yıl ayrı bir fidye vermek de icabetmez. (2)

ORUÇ BOZMANIN KEFFARETİ

(Keffarete gücü yetmemenin hükmü)

Geçen bahislerde farz oruçları muayyen farz oruçlar, gayri muayyen farz oruçlar olmak üzere ikiye ayırmıştık. Keffaret oruçları gayri muayyen farz oruçlardandır.

(1) Mâlikî ve Hanbelî mezhebine göre ikinci Ramazana kaza edilecek günler kadar bir vakit kaldığı zaman o oruçların derhal kazası farz olur. (Fevri olarak).

Şâfiî mezhebine göre ise kasden kazaya kalmış oruçlar ancak bu şekilde fevri olarak kaza edilmeleri farz olur. Şer'î bir özre dayanarak kazaya kalmış olanlar ise her ne vakit olsa kaza edilebilir.

(2) Şâfiî mezhebine göre her yıl için ayrı bir fidye vermek gereklidir.

Keffaret birçok kısımlara ayrılır:

a— Yemin keffareti,

b— Zıhar keffareti,

c— Katl keffareti,

d— Oruç keffareti... gibi.

Yemin, zıhar ve katl keffaretleri konumuzun dışındadır.

Oruç keffareti yukarıda keffareti gerektiren hallerde zikrolunan şartlara uygun olarak kasten oruç bozan kimselere gerekir, Oruç keffareti Hanefî mezhebine göre zararlı kusurlardan salim (körlük dilsizlik, delilik gibi) bir köle azad etmektir, (1) Böyle bir köle bulamıyan kimse üzerine birbiri arkasına iki ay oruç tutmak farz olur.

Arab aylarının başında keffaret orucuna başlayan kimse iki ay üst üste oruca devam eder. Bu durumda ayların gün sayısı mühim değildir. Ayın başlangıcından ikinci ayın sonuna kadar iki ay kaç gün çekerse çeksin keffaret ödenmiş olur.

Arab aylarının ortasında keffaret orucuna başlayan kimse ikinci ayın başına kadar devamlı tutar. İkinci ayın başından sonuna kadar da ay hesabıyla tuttuktan sonra yine ara vermeden birinci ayı otuz gün farzederek eksik kalmış olan kısmını tamamlar. Bu şekilde ayın ortasında keffaret orucuna başlayan kimse otuz gün ve bir ay oruç tutmuş olur. Arada geçmiş olan bu bir ay kaç gün çekmiş olursa olsun bu mühim değildir. (Çünkü Arab ayları bazan yirmidokuz bazan da otuz gün çeker).

Kaza edilecek günlerin oruçları keffarete dahil edilemez. İki ay keffaret orucu bittikten sonra kaza edilecek oruçlar tamamlanır.

Keffaret oruçlarının ara verilmeden tutulması mecburidir. İster şer'i bir özre dayanarak isterse herhangi bir sebepten ötürü

(1) Diğer üç mezhebe göre bu kölenin mümin olması şarttır.

ara verildiği takdirde o zamana kadar tutulmuş olanlar nafile yerine geçer. Yeni baştan iki ay keffaret orucu tutması gereklidir (1).

İki ay oruç tutmaya gücü yetmeyen kimsenin altmış fakiri doyurması lâzımdır.

Oruç keffareti yukarıda saydığımız gibi önce köle azad etmek suretiyle olur. Buna gücü yetmeyen kimse iki ay üst üste oruç tutar. Şiddetli meşakkat sebebiyle buna da gücü yetmeyen kimsenin kendi ev halkının dışında altmış fakiri doyurması lâzımdır. (Bir fakiri doyuracak miktar bir fitre miktarıdır.) Keffaretin bu tertibi peygamber efendimizin Ebu Hüreyre R.A. den rivayet olunan şu hadisi şerifinden istidlâl edilmektedir:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَهْلَكَ قَالَ وَمَا أَهْلَكَ قَالَ وَاقَعْتُ امْرَأَتِي فِي رَمَضَانَ قَالَ أَهْلَ تَجِدُ مَا تُعَوِّرُ قَبَهُ قَالَ لَا . قَالَ فَرَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ قَالَ لَا فَإِنْ لَمْ يَجِدْ مَا تُطْعِمُ سِتِّينَ مَسْكِينًا قَالَ لَا . ثُمَّ جَلَسَ السَّائِلُ فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعِزْقٍ فِيهِ تَمْرٌ الْعَرَقُ مُكْتَلٌ مِنْ خَوْمِ النَّضْلِ وَكَانَ فِيهِ مِقْدَارُ الْكَفَّارَةِ ، فَقَالَ تَصَدَّقْ بِهَذَا فَهَالَ عَلَى أَقْرَبَتَيْهَا رَسُولَ اللَّهِ فَوَاللَّهِ مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا أَهْلُ بَيْتِ أَحْوَجَ إِلَيْهِمَا فَصَيَّكَ (صعبل) حَتَّى بَدَأَتْ نِيَابَهُ ثُمَّ قَالَ إِذْ هَبْتَ فَاطِعْهُ أَهْلَكَ .

(1) Kadınların sadece hayız hali müstesnâdır. Şu kadar var ki hayız başlamadan önce ve bittikten sonra hiç ara verilmemesi gerekir. Hayız halinde geçen günler ilâve edilir.

“Peygambere (S.A.) bir adam geldi de ‘Helâk oldum’ dedi. Resullullah ‘Seni helâk eden şey nedir?’ buyurdular. Adam: ‘Ramazanda karımla cima’ ettim, dedi. Resullullah ‘Azad edecek bir köle bulur musun’ buyurdu. Adam: ‘Hayır’ dedi. Resullullah : ‘Birbiri arkasına iki ay oruç tutabilir misin?’ diye sordu. Adam : ‘Hayır’ dedi. Resullullah: ‘Altmış fakiri doyuracak bir şey bulur musun’ buyurdu. Adam: ‘Hayır’ dedi. Sonra soru soran adam oturdu. Resullullah içinde hurma bulunan bir zembil getirdi. (el-Ark: Hurma yaprağından yapılmış bir zembildir ki içi onbeş sa’ alır. Bu zembilin içinde keffaret miktarı vardı). Ve ‘bunu tasadduk et’ buyurdu. Adam: ‘Ey Allahın elçisi, benden daha fakire mi (tasadduk edeyim?) Allaha yemin ederim ki Medinenin kara taşlı iki dağı arasında ona benden daha muhtaç ev halkı yoktur, dedi. Bunun üzerine peygamber (S.A.) dişleri görününceye kadar güldü ve sonra: ‘git, onu kendi ev halkına yedir, buyurdu.,,

Görülüyor ki Keffaret için önce köle azad etmek lâzımdır. Bu mümkün değilse ancak iki ay oruç tutulacaktır. Buna da imkân olmadığı takdirde altmış fakiri doyurmak icabedecektir. Şu kadar var ki bu altmış fakir kendi ev halkından olmaması lâzımdır. Yukarıdaki Hadisi şerifte herne kadar peygamber efendimiz o adamın kendi ev halkını doyurmasına müsaade etmişlerse de bu durum yalnız o zata mahsus özel ve istisnâî bir durumdur. Yoksa bir kimse nafakasını temin etmekle mükellef olduğu kimseleri keffaret olarak doyuramaz. Bu altmış fakirin muhakkak başka kimseler olmak zarureti vardır.

Hanefî mezhebine göre bir fakiri doyuracak miktar iki sabah yemeği yahut da iki akşam yemeği miktarıdır. Yahut da her fakire yarım sa’ miktarı buğday veya tutarı olan parayı vermektir. (Bir sa’ 2917 gramdır. Yarım sa’ ise 1458,5 gram eder). Yarım sa’ buğday olmadığı takdirde bir sa’ tutarında arpa, hurma veya kuru üzüm verilir. Bunların kendileri verilebildiği gibi

değeri para olarak da verilebilir. Bu miktar bir fakire bir gün için verilecek olan miktardır.

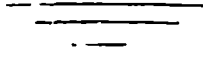
Ramazanın muhtelif günlerinde keffaret icab edecek şekilde oruç bozulduğu takdirde her gün için ayrı bir keffaret icab etmez. Hepsi için bir keffaret kâfidir. Keffaret icap eden haller muhtelif yılların Ramazan aylarında bile olsa yine bir keffaret kâfidir. Lâkin bu keffaret ödendikten sonra tekrar keffaret icab ettiği takdirde :

a— Eğer bu hal aynı gün içinde olmuşsa bir keffaret kâfidir.

b— Bu hal keffaret ödendikten sonra başka bir gün içinde olmuşsa bu takdirde ikinci bir keffaret gereklidir (1) .

Meselâ karısıyla cima' eden bir kimse önce cima' ettikten sonra bir köle azad etmiş olsa ve bundan sonra tekrar cima etse ikinci bir keffaret icab etmez. Fakat geçen bahislerde söylediğimiz gibi güneş batana kadar imsak etmediğinden dolayı günahkâr olur. Lâkin ertesi gün tekrar cima' ederse bu sefer ikinci bir keffaret farz olur.

Her üç çeşit keffarete de gücü yetmeyen kimse borçlu olarak kalır. Zengin olduğu zaman veya gücü yeter duruma geldiği zaman keffareti öder.

(1) Her iki hal de keffaret olarak bir köle azad edildiği veya altmış fakir doyurulduğu takdirdedir. Yoksa iki ay oruç tutulursa araya fasıla gireceğinde şüphe yoktur. Bu durumda ikinci keffaret muhakkaktır.

İ ' T İ K Â F

Tarifi ve Rükünleri

İtikâf bir mescidde ibadet için özel bir surette ikamet etmektir.

İtikâfın rükünleri üçtür:

- 1 — Mescidde ikamet etmek, (Meks fi-l-mescid)
- 2 — Bir mescidin mevcut olması, (Mescid)
- 3 — Mu'tekif (İtikâf yapan kimse)

Kısımları ve Müddeti

İtikâf iki kısma ayrılır:

a) Vâcib olan itikâf. Bu adanmış olan itikâftır. Bir kimse itikâfa girmeyi nezretmiş olsa o kimse üzerine itikâf vâcib olur.

b) Sünnet olan itikâf. Adak itikâfının dışında kalanlar sünnet olan itikâflardır. Hanefi mezhebine göre sünnet itikâflar da ikiye ayrılır.

aa — Sünnet-i Kifâye-i Müekkede olan itikâf. Bu, Ramazan

ayının son on günü içinde yapılan itikâftır.

bb — Müstehab olan itikâf. Ramazanın son on gününün dışında yapılan itikâflar da müstehaptır.

Sahih olan kavle göre itikâfın en az müddeti “bir lâhza”dır. Bu tahditsiz olarak çok kısa bir zaman parçası demektir. Mâlikî mezhebine göre en az bir gün bir gecedir. Şâfiî mezhebine göre ise Sübhanallah sözünden biraz daha fazla süren bir zamandır.

İTİKÂFIN ŞARTLARI

(Kocasının izni olmadan kadının itikâfının hükmü)

İtikâfın şartları şunlardır:

1 — **İslâm**: Kâfirin itikâfı sahih değildir. İtikâfın sahih olması için müslüman olmak şarttır.

2 — **Temyiz**: Mümeyyiz olmak da itikâfın şartlarındandır. Delilerin sarhoşların, koma halinde olanların ve gayri mümeyyiz çocukların itikâfı sahih değildir. Bülûğa ermemiş sabî mümeyyiz ise onun itikâfı sahihtir.

3 — **İtikâfın mescidde olması**. Evde ve başka yerlerde yapılan itikâf sahih değildir. Lâkin her çeşit mescidde yapılan itikâf da sahih değildir. İtikâfın sahih olabilmesi için mescidin câmi olması yâni bir imamı ve bir müezzini bulunması şarttır. Bu câminin beş vakit namaza açık olması ve olmaması farksızdır.

Bu şart erkeklerin itikâfı içindir. Eğer itikâfa girecek olan kimse kadın ise kendi evinde namaz kılmayı âdet edindiği yerde itikâfa girer. Kadınların câmide itikâfa girmeleri de sahih değildir.

4 — Niyet: İtikâfın sahih olabilmesi için niyet şarttır. Niyet etmeden yapılan itikâflar sahih değildir.

5 — Cenabetten, hayız ve nifastan temiz olmak. Hanefî mezhebine göre cenabetten temiz olmak itikâfın helâl olması için şarttır. Bir kimse cünüb olarak itikâfa girmişse onun itikâfı haram olmakla beraber sahihtir. Lâkin hayız ve nifastan temiz olmak vâcib olan itikâfın sahih olması için şarttır. (Adak itikâfı için). Hayız ve nifas halinde olan kadınlar itikâfa girmiş olsalar onların itikâfları sahih olmaz. Çünkü vâcib olan itikâflar için oruçlu bulunmak da şarttır. Halbuki hayız ve nifas halindeki kadınların oruçları sahih değildir. Bu sebeple vacip olan itikâflar için hayız ve nifastan temiz olmak sıhhat şartıdır.

Lâkin sünnet ve müstehab olan itikâflarda oruçlu bulunmak şart değildir. Bu sebeple hayız ve nifastan temiz olmak sünnet ve müstehab olan itikâflar için sıhhat şartı değildir. Hayız ve nifas halinde olan bir kadın itikâfa girdiği takdirde onun itikâfı haram olmakla beraber sahihtir. (Bu itikâfın sünnet veya müstehab itikâf olması şartıyla. Vacip itikâf olduğu takdirde sahih değildir.)

6 — Kadınların kocasının izni olmadan itikâfa girmeleri sahih değildir. Bu itikâf vâcib olan adak itikâfı bile olsa yine izin şarttır. Erkeğin cinsî bakımdan karısına ister ihtiyacı olsun isterse olmasın eşittir. Hangi sebeple olursa olsun mutlak olarak erkek izin vermediği takdirde kadının itikâfı sahih değildir.

7 — Oruçlu olmak: Bu şart Hanefî mezhebine göre vâcib olan itikâflar içindir. Sünnet ve müstehab olan itikâflarda oruçlu bulunmak şart değildir.

İTİKÂFIN MÜFSİDLERİ

İtikâfın müfsidler (itikâfı bozan şeyler) şunlardır :

1 — **Kasden cima' etmek:** Cima' esnasında inzal olmasa bile itikâf bozulur. Gece veya gündüz olmasında fark yoktur.

Unutularak yapılan cima'da —ister gündüz isterse gece olsun— itikâfı bozar.

Cima'a hazırlayan şeyler (şehvetle öpüşmek, oynaşmak gibi) inzal vaki olmadıkça itikâfı bozmazlar. Fakat inzal olursa itikâf bozulur. İtikâfa giren kimselerin bu gibi şehvetli şeyleri yapmaları haramdır.

Düşünmek, bakmak yahut ihtilâm olmak suretiyle inzal vaki olursa itikâf bozulmaz.

2 — **İtikâfa giren kimsenin mescidden dışarı çıkması:** Bu durumda iki hal ortaya çıkar:

a) **Birinci hal: İtikâf,** vâcib olan adak itikâfı ise bu halde ister gece ister gündüz, ister kasten isterse unutarak olsun mutlak olarak mescidden dışarı çıkmak câiz değildir. Dışarı çıkıldığı takdirde itikâf batıl olur. Fakat bir özürden dolayı dışarı çıkmışsa bu da üç şekilde olur:

aa— **Tabii özürler.** İdrar etmek, büyük abdeste gitmek ve yahut ihtilâmdan dolayı gusletmek (şayet mescitte gusletmek mümkün değilse) için dışarıya çıkan kimsenin ancak bu ihtiyacını giderinceye kadar dışarıda kalması caizdir. Lâkin biraz daha fazla kaldığı takdirde itikâf bozulur.

bb— **Şer'i özürler.** İçinde cuma namazı kılınmayan camide itikâfa giren kimse cuma namazı kılmak için diğer bir camiye gidebilir. Fakat gittiği camide iç ezanından sonra dört veya altı rek'at namaz kılınp bitinceye kadar orada kalabilir. Daha fazla kalması itikâfı bozamaz ama tenzihen mekruhtur. Çünkü itikâfa

ilk mescidde devam etmesi gerekir. Fakat ikinci mescid de itikâf yapılabilen bir mahal olduğu için orada fazla kalmak itikâfı bozamaz.

cc— **Zarurî özürler:** Meselâ yıkılmak tehlikesi olan bir mescidde itikâf yapan kimse canının veya malının telef olacağından korkarsa diğer bir mescidde itikâfı tamamlamaya niyet ederek o mescidden çıkabilir, derhal diğer mescide gider .

b) **İkinci hal:** İtikâf sünnet veya müstehab olan itikâflardan ise bu takdirde ister özürlü olsun isterse özürsüz olsun mescidden dışarıya çıkmak itikâfı bozmaz. Çünkü itikâfın bitiş zamanı muayyen değildir. Bu şekilde dışarıya çıkan kimsenin çıkana kadar yaptığı itikâf batıl olmaz. Fakat tekrar mescide döner ve itikâfa niyet ederse ecrine nail olur.

Vâcib olan itikâfı yapan kimse özürsüz olarak mescidden dışarıya çıkarsa hem günahkâr olur ve hem de o zamana kadar yaptığı itikâf bozulur.

3 — İtikâfa giren kimsenin irtidad etmesi: (Müslüman iken kâfir olması). Müslüman iken itikâfa giren, fakat bu esnada kâfir olan kimsenin itikâfı bozulur. Sonra tekrar müslüman olsa onun önce başlamış olduğu itikâf batıl sayılır. Fakat onu islâma teşvik bakımından kazası icab etmez.

4 — Delilik ve sarhoşluk gibi şeyler: Bunlar günlerce devam ederse itikâf bozulur. Yalnız gece olan sarhoşluk itikâfı bozmaz.

Sövmek ve kavga etmek de günah olmasına rağmen itikâfı bozmazlar.

5 — Hayız ve nifas halî: İtikâfın şartları konusunda tafsi-lâtı geçtiği gibi bu hallerden temiz olmak vâcib olan itikâfın sıh-

hat şartlarındandır. Sünnet ve müstehap olan itikâfın da helâl olması için şarttır. Vacib olan itikâfa niyet eden bir kadın hayız veya nifas haline gelirse itikâfı bozulmuş olur.

İFSAD EDİLMİŞ (Bozulmuş) İTİKÂFIN HÜKMÜ

İrtidad suretiyle itikâfı bozulmuş olan kimseye itikâfın kazası icab etmez.

Diğer müfsidlerden biri ile itikâfı bozulmuş olan kimsenin itikâfı muayyen ise sonradan itikâfın bozulduğu gün kadarını kaza eder. Başından itibaren kaza etmez. (Meselâ on gün itikâfa girmeyi adanmış olan bir kimse itikâfa başladıktan sonra yedinci günü bozulmuş olsa sonradan geri kalan üç günü kaza eder. Yeni baştan kaza etmez.)

Eğer niyet edilen itikâf gayri muayyen ise (yâni niyette gün miktarı tayin edilmemişse) bozulan itikâfı yeni baştan kaza etmek icabeder.

İTİKÂFIN MEKRUHLARI ve ÂDÂBI

İtikâfa giren kimseye şunlar tahrimen mekruhtur :

1 — **Kurbet (Allaha yaklaşmak) inancıyla susmak:** İtikâfa giren kimse hiç kimseyle konuşmamak suretiyle Allah'a daha fazla yaklaşacağına inanarak susuyorsa bu tahrimen mekruhtur. Fakat böyle bir inancı olmayıp da sadece lüzum hissedilmediği için konuşmuyorsa bunda beis yoktur.

Günah olan sözleri söylemekten susmak zaten her ibadet

için şarttır ve bizzat bu susma en büyük ibadettir .

2 — Mescide satmak için ticaret malı getirmek: İtikâfa giren kimse kendisi veya aile halkı için lüzumlu eşyayı satın alabilir. Fakat camiye ticaret amacıyla ticaret eşyası getirtmek caiz değildir.

İtikâfın âdâbı şunlardan ibarettir :

1 — Hayırlı şeylerden başka şey söylememek ;

2 — En faziletli mescidlerde itikâfa girmek; Mescidler fazilet sırasına göre şöyle sıralanır: a— Mescid-i Haram, b— Mescid-i Nebevî, c— Mescid-i Aksâ, d— Mutekefin bulunduğu yerin en büyük camii .

3 — İtikâfın devamı müddetince camide ibadet etmek, Kur'an ve hadis okumak, ilim öğrenmek ve öğretmek ve bunun benzeri şeylerle meşgul olmak.

İTİKÂFIN HİKMETİ (1)

Peygamber Efendimiz hicretten sonra her Ramazan'ın son on günü içinde devamlı olarak itikâfa girmişlerdir. İtikâf, bir müslümanın bütün dünya meşgalelerinden ruhunu ve bedenini sıyrıp kendini yaratan Allaha yönelmesi demektir. Yarattığı günden beri bunca nimetlere gark eden, yaşama ve islâm nime-tiyle de ihya eden Cenabı Hakkın huzurunda sırf ona ibadet, sırf onun rızasını kazanmak için geçirilen bu birkaç gün, itikâfa gi-

(1) Bu konu eL-Fıkh alâ-l-Mezâhib'il-Erbaa isimli eserde yoktur. Tamamen kendi çalışmamız neticesinde hazırlanmış olup fikir ve kompozisyon kendimize aittir.

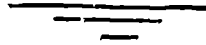
renin ruhunda bir temizlik, durulma ve yükselme meydana getirir. Bu yükseliş ve yaradana yaklaşma sırasında insan kendi acizini o büyük varlık karşısında küçüklüğünü ve hatta yokluğunu bütün benliğinde hisseder. İşte bu insanın insan olarak olgunluğuna erişmesi ve kendi özbenliğine kavuşması demektir.

İtikâf, büyüğünden istediğini ısrarla almaya çabalayan, koparmadıkça kapıdan ayrılmayan bir çocuğun hâli gibidir. İtikâfa giren müslüman Allahın kapısına sığınmış, ona en içten gelen yakarılarıyla yönelmiş dünya ve âhîret saadetini dileyen bir varlıktır. Bu kapıdan dileğini elde etmedikçe, mağfiret olunmadıkça ayrılmıyacaktır.

Bir yıl boyunca dünyanın ve madde âleminin baskısında bunalan insan Ramazanın ruhanî havasını teneffüs etmeğe başladığı andan itibaren kendi nefis murakabesine de başlayacaktır. Son on gün içinde itikâfa da girdiği takdirde en yüksek seviyesine ulaşacaktır. İşte bu murakabenin mes'ut sonucu hakikî kurtuluştur, fevzi azîm budur.

İşte itikâf, müslümanı bu kurtuluşa, bu yükselişe erdirmek için hiç olmazsa birkaç gün kendi benliğine döndürmek, yaradani düşündürmek için peygamber efendimiz tarafından yapılmış ve tavsiye edilmiştir.

Bu tavsiyeye sarılıp ruhunu yükseltenlere, Allaha sığınıp muradına erenlere, Ramazana erişip Rahmanın rahmet ve mağfiretine kavuşanlara ne mutlu...

ORUÇ VE İTİKÂFA DAİR ÂYET VE HADİSLER

(Türkçeleri)

ÂYETLER

(Bakara: 183, 184, 185, 187, 196. Nisâ: 92. Mâide: 89, 95. Tevbe: 112. Meryem: 26. Ahzab: 35. Mücadile: 4. Tahrim: 5)

Bakara: 183-184-185. Bu âyetlerin metni ve tercemeleri 13. sahifededir.

Bakara: 187: “Oruç (günlerinizin) gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helâl edildi. Onlar sizin için, siz de onlar için birer libassınız. Allah nefislerinize karşı zaaf göstermekte olduğunuzu bildi de tevbenizi kabul etti, sizi bağışladı. Artık (bundan sonra geceleri) onlara yaklaşın ve Allahın hakkınızda yazdığını isteyin (Bütün gece) fecr(-i sadık) olarak ak aplik kara iplikten size seçilinceye kadar yeyin, için, sonra geceye kadar orucu tamamlayın. Mescidlerde itikâfta bulunduğunuz zaman kadınlarınıza (geceleri de) yaklaşmayın. Bu (hükümler) Allahın sınırlarıdır. Sakın onlara (o sınırlara) yaklaşmayın. İşte Allah âyetlerini böylece insanlara açıklar. Tâ ki korunsunlar.”

Bakara: 196. “Haccı da umreyi de Allah için, tam yapın. Fakat (herhangi bir sebeple bunlardan) alıkonursanız o halde ko-

layınıza gelen kurban(ı gönderin. Bununla beraber) kurban yerine (Minâya) varıncaya kadar başlarınızı traş etmeyin. Artık içinizden kim hasta olur, yahut başundan bir ezziyeti bulunursa ona oruçtan, ya sadakadan yahut da kurbandan (biriyle) fidye (vacip olur). Emin olduğunuz vakit ise kim hacca kadar umre ile faidelenmek (sevaba girmek) isterse kolayına gelen bir kurban(ı kesmek vâcib olur). Fakat (onu) bulamazsa hacc günlerinde (ihramlı olarak) üç, döndüğünüz vakit yedi, gün olmak üzere oruç tutmak (vacip olur ki) bunlar tam on (gün eder). Bu, ailesi (ikametgâhı) Mescid-i Haramda bulunmayanlara âid-dir. Allaktan korkun ve bilin ki Allah, cezası cidden çetin olandır.,,

Nisâ' : 92. "Bir müminin diğer bir mümini, yanlışlık eseri olmayarak, öldürmesi yakışmaz. Kim bir mümini yanlışlıkla öldürürse mümin bir köleyi azad etmesi ve (ölenin) âilesine (mirasçılarına teslim edilecek bir diyet (kan bahası) vermesi lâzımdır. Meğer ki onlar (o diyeti) sadaka olarak bağışlamış olsunlar. Eğer (öldürülen) mümin olmakla beraber size düşman bir kavmdan ise o zaman (öldürülen) mümin olmakla beraber size düşman bir kavmdan ise o zaman (öldürenin) mümin bir köle azad etmesi lâzımdır. Şâyet kendileriyle aranızda anlaşma olan bir kavimden ise o vakit mirasçılarına bir diyet vermek ve bir de mü'min bir köle azad etmek gerektir. Kim (bunları) bulamazsa (bulmaktan âciz ise) Allah (tarafın)dan tevbesi (nin kabulü) için birbiri ardınca iki ay oruç tutması icab eder. Allah, her (şeyi) bilendir, gerçek hüküm ve hikmet sahibidir."

Mâide: 89. "Allah, sizi yeminlerinizdeki lâğvden dolayı sorumlu tutmaz. Fakat kalplerinizin azmettiği yeminler yüzünden muaheze eder. Bunun da keffareti âilenize yedirmekte olduğunuzun orta (derece)sinden on yoksulu doyurmak, ya onları giy-

dirmek, yahut bir kul azad etmektir. Fakat kim (bunları) bulamaz (bulmaya muktedir olamaz)sa üç gün oruç (tutması lâzımdır). İşte bu ahdettiğiniz vakıt yeminlerinizin keffaretidir. Yeminlerinizi muhafaza edin. Allah âyetlerini size böylece açıklıyor. Tâ ki şükredesiniz.”

Mâide: 95. “Ey îman edenler, siz (hac veya umre için) ihramlı bulunurken av öldürmeyin. İçinizden kim onu bilerek öldürürse (üzerine) öldürdüğü o hayvanın bir bnezeri ceza vardır ki Kâ'beye ulaşmış bir kurbanlık olmak üzere bunu içinizden adalet sahibi iki adam hüküm (ve takdir) edecektir. Yahut bir keffaret vardır ki (o nisbette) yoksulu doyurmak, yahut onun dengi oruç tutmaktır. Tâ ki bu suretle o, ettiğinin vebalini tatmış olsun. Allah geçmişî başısladı. (Fakat) kim bir daha böyle yaparsa Allah ondan intikamını alır. Allah mutlak galibdir, intikam sahibidir.,,

Tevbe: 112. “Tevbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler, seyahat edenler (1), rükû' edenler, secde edenler, (insanlara) iyiliği emredenler ve (onları) kötülükten vazgeçirmeye çalışanlar ve Allahın sınırlarını koruyanlar (yok mu? İşte onlar da cennet ehlidirler. (Habibim) sen o müminlere dahi (cenneti) müjdele.

Meryem: 26. “... artık ye, iç. Gözün aydın olsun. Eğer beşerden herhangi birini görürsen “ben, de, o çok esirgeyici (Al-laha) oruç adadım. Onun için bugün hiçbir kimseye kat'iyyen söz söylemeyeceğim.(2). ”

(1) Bazı müfessirler (seyahat edenler) i (oruç tutanlar) diye tefsir etmişlerdir. Bu âyetin oruçla ilgisi bu bakımdandır.

(2) Bu âyet İsâ aleyhisselâmın annesi Hz. Meryem hakkındadır ve ona hitaptır. Onların şeriatında oruç tutanlar hiçkimseyle konuşmazlardı.

Ahzab: 35. “Şüphesiz ki (Allahın emrine) râm olan erkeklerle (Allahın emrine) râm olan kadınlar, iman eden erkeklerle iman eden kadınlar, tâate devam eden erkeklerle tâate devam eden kadınlar, sadık erkeklerle sadık kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, mütevazi olan erkeklerle mütevazi olan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, gizli yerlerini (haramdan) koruyan erkeklerle gizli yerlerini (haramdan) koruyan kadınlar, Allahı çok zikreden erkeklerle (Allahı) çok zikreden kadınlar (işte) bunlar için Allah mağfîret ve büyük mükâfat(lar) hazırlamıştır.”

Mücadile: 4. “Fakat kim (bunu) bulamazsa (1) (yine) birbiriyle temas etmezden evvel, fasılasız iki ay oruç (tutsun). Buna da gücü yetiremezse altmış yoksul (doyursun). (Keffaretteki) bu (hafifletme) Allaha ve peygamberine iman (da sebat) etmekte olduğunuz içindir. Bu (hükümler) Allahın (tayin ettiği) hadlerdir. (Bunları kabul etmeyen) kâfirler için ise elem verici bir azab vardır.”

Tahrim: 5. “Eğer o, sizi boşarsa yerinize —Allaha itaatle teslim olan, Allahın birliğini tasdik eden, namaz kılan (taatte sebat gösteren), günahlardan tevbe ile vazgeçen, ibadet eyleyen oruç tutan kadınlar, dullar ve kız oğlan kızlar olmak üzere —Rabbinin ona sizden hayırlılarını vermesi me’muldür.

Buraya kadar yazılmış olan âyetlerin tercemeleri pek muhterem hocam Hasan Basri Çantay’ın Kur’an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm adındaki tefsir-terceme’sinden alınmıştır.

(1) Bu âyet Zihar keffareti hakkındadır. (Bunu bulamazsa) demek, bir önceki âyette zikrolunan keffaret için azad edecek bir köle bulamazsa demektir.

HADİSLER

(Oruca ve faziletine dair olan hadislerin buradaki terceme-leri Muhyiddîn en-Nevevî'nin Riyâz-us-Sâlihîn isimli eserinin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayınlanmış tercemesinden alınmıştır.)

Orucun vücubuna dair

Ebu-Hüreyre (R.A.) dan: Resullullah (S.A.) “Aziz ve Celil olan Allahu Teala buyurdu ki: Ademoğlunun her ameli kendisindedir. Yalnız oruç müstesnâ. O, benim içindir. Onun mükâfatını ben vereceğim. Oruç ateşe karşı siperdir. Sizden biriniz oruçlu bulunduğu günde fena lakırdı söylemesin; kavga etmesin. Şâyed birisi ona sebbeder veya ona çatıp çekişirse ‘Ben oruçluyum’ desin. Muhammedin nefsi elinde olan Allaha kasem ederim ki, muhakkak oruçlunun ağız kokusu Allah nezdinde misk kokusundan daha hoştur. Oruç tutanın ferahlanacağı iki sevinçten birisi, iftar ettiği zaman, diğeri de orucunun sevabıyla Allaha kavuştuğu andır.” buyurmuştur.

Bu metin Buhârî'nin rivayetidir. Buhârînin diğeri rivayetinde de “Oruçlu, yemesini, içmesini ve nefsanî arzularını sırf benim için terk ediyor. Onun mükâfatını bizzat ben vereceğim. Bir haseneye on misli ecir vardır.” buyurulmuştur.

Müslim'in rivâyetinde “Ademoğlunun her ameli kat kat verilir. Bir hasene on mislinden yediyüze kadar mükâfatlandırılır. Yalnız oruç müstesnâ. Onun mükâfatını ben veririm. Zira yemesini, nefsanî arzularını sırf benim için terk ediyor, Oruçlu için iki sevniç ânı vardır: Biri iftar ettiği, diğeri de Allah'a kavuştu-

ğu vakittir. Ağzının kokusu da Allah nezdinde misk kokusundan daha hoştur.,, denilmiştir.

Ebû Hüreyre (R.A.) den: Resulullah (S.A.) “Allah yolunda en az iki şey infak eden kimseye Cennetin muhtelif kapılarının herbirinden şöyle nida olunur: Ey Allahın kulu, bu kapıdan girmen senin için daha hayırlıdır. Namaz ehlinden olan kimse namaz kapısından, cihad ehlinden olan kimse cihad kapısından, oruç ehlinden olan kimse reyyan kapısından sadaka ehlinden olan kimse de sadaka kapısından girer.” buyurdu. Ebû Bekir (R.A.) : “Yâ Resulallah, anam babam sana feda olsun. Bu kapıların birinden çağırılan kimsenin diğer kapılardan çağırılmaya ihtiyacı yoktur. Maksat Cennete girmektir. Fakat bu kapıların hepsinden çağırılcaak kimse de var mıdır?” dedi. Resul-i Ekrem efendimiz “Evet vardır. Senin de bu zümreden olacağını umuyorum.” buyurdu. (Buhârî ve Müslim’in rivayetidir.)

Sehl b. Sa’d (R.A.) dan: Nebi (A.S.): “Cennette Reyyan denilen bir kapı vardır ki kıyamet gününde oradan ancak oruçlular girer. Onlardan başkaları giremez. Oruçlular nerde? diye nida edilir. Onlar da kalkıp o kapıdan girerler. O kapıdan onlardan başkası giremez. Oruçlular girdikten sonra kapı kapanır ve artık oradan hiçbir kimse girmez.,, buyurmuştur. (Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.)

Ebû Saïd-el-Hudrî (R.A.) den: Resulullah (S.A.) “Herhangi bir kimse Allah yolunda bir gün oruç tutarsa o yüzden Cenâb-ı Hak o kimsenin yüzünü Cehennem ateşinden yetmiş sene süre-

cek mesafelik yere ulaştırır., buyurmuştur. (Buhâri ve Müslim rivâyet etmiştir.)

Ebû Hüreyre (R.A.) den: Resulüllah (S.A.) “Bir kimse Ramazanın faziletine inanarak ve mükâfatını umarak oruç tutarsa geçmiş günahları bağışlanır.” buyurmuştur. (Buharî ve Müslim rivayet etmiştir.)

Ebu Hüreyre (R.A.): den : Resulü Ekrem (S.A.) efendimiz: “Ramazanı şerif geldiğinde Cennet kapıları açılır; Cehennem kapıları kapanır. şeytanlar da kösteklenir.” buyurmuştur. (Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.)

Ramazanda çok cömertlik ve bol iyilik yapmaya dair

İbn-i Abbas (R.A.)dan: Resulü Ekrem efendimiz insanların en cömerdi idi. Bilhassa Ramazanda Cibril ile karşılaştığı zaman cömertliğı son dereceyi buluyordu. Cibril (A.S.) Ramazanın her gecesinde Peygamberle buluşup nöbetle Kur’an okurlardı. İşte Resulüllah (S.A.) Cibril ile buluştuğunda insanlara rahmet getiren rüzgârdan daha cömert, daha faydalı olurdu. (Buharî ve Müslim rivayet etmiştir.)

Âişe (R.A.) den: Ramazanın son on günleri girdiğinde Resulüllah S.A. efendimiz geceleri ibadetle geçirir ve ehli iyalini

uyandırır ve hayırlı işlere koyulurdu. (Buhârî ve Müslim rivâ-yet etmiştir.)

Ay görüldüğünde ne denileceğine dair

Talha b. Ubeydillah (R.A.) dan; Nebî S.A. hilâli gördüğü zaman: “Allahım, bizi her türlü dinî ve dünyevî korkulardan emin, îmanımızı inkıyad, itaat ve ibadetimizi daim ve sabit, vücudumuza arız olacak her türlü hastalıktan bizleri salim kıl, ve detsuz kalmaktan bizleri muhafaza buyur. Ve doğan bu hilâli bizlere mübarek kıl. Ey hilâl, senin de benim de Rabbimiz Allahdır; hayırlı ve uğurlu ol.” diye dua ederdi. (Tirmizî rivâ-yet etmiştir.)

Sahurun fazileline dair

Enes R. A. den: Resulüllah S.A. “Sahur yemeği yiyin; çün-kü sahurda bereket vardır.” buyurmuştur. (Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.)

Zeyd b. Sabit R.A. dan: “Biz Peygamber S.A. ile sahur ye-meği yedik, sonra sabah namazını kıldık.” dedi. “Namaz ile sahur arasında ne kadar zaman geçti?” diye sordular. “Ne uzun ne de kısa olan âyetlerden orta okuyuşla elli âyet okuyacak ka-dar.” cevabını verdi. (Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.)

İbn-i Ömer R.A. dan: Peygamber A.S. ın iki müezzini var-dı: Bilâl ve İbn-i Ümm-i Mektum. Resulüllah S.A. : “Bilâl gece

ortasında ezan okuyor, binaenaleyh vakit müsaittir. İbn-i Ümm-i Mektum ezan okuyuncaya kadar yiyiniz içiniz., buyurdu.

Râvî İbn-i Ömer diyor ki: “Bu ikisinin arasındaki vakit birininin diğeri çıkıncaya kadar geçen vakitten ibarettir.” (Buhâri ve Müslim rivâyet etmiştir.)

Amr b. el-Âs R.A. dan: Resulullah S.A. efendimiz: “Bizim oruçlarımızla ehli kitabın oruçları arasındaki fark, sahura kalkmaktır., buyurdu. (Müslim rivayet etmiştir.)

İftara dair

Sehl b. Sa'd R.A. den: Resulü Ekrem efendimiz: “İnsanların iftarı tacil etmeleri (kendileri için) hayırlıdır.” buyurdu. (Buhâri ve Müslim rivayet etmiştir.)

Ebû Atiyye'den: Birgün Mesruk ile birlikte Hazret-i Âişe'nin yanına girdik. Mesruk Hz. Âişe'ye “Hazreti Muhammed'in ashabından iki adam var ki iyilik yapmakta kusur etmiyorlar. Bunlardan birisi akşam namazı ve iftar vakitleri gelince ta'cil, diğeri de bunu tehir ediyor.” dedi. Hz. Âişe: “Akşam namazını ve iftarı ta'cil eden kimdir?” diye sordu. Mesruk: “Abdullah b. Mes'uddur.” cevabını verdi. Âişe valdemiz “Peygamber A.S. de böyle yapar, ta'cil ederdi.” buyurdu. (Müslim rivayet etmiştir.)

Ebu Hüreyre R.A.dan: Resulü Ekrem efendimiz: “Allahu azze ve celle buyurdu ki: Kullarımdan bana en sevgili olanı iftarı

ta'cil edendir., buyurdu. (Tirmizî rivâyet etmiştir.)

Omer b. el-Hattab R.A.den: Resulü Ekrem S.A. : “Gece şarktan gelir ve güneş batıp garpten gündüz kaybolursa, oruçlu kimse iftar eder., buyurdu. (Buharî ve Müslim rivâyet etmiştir.)

Ebu İbrahim Abdullah b. Ebî Evfa R.A. den: Oruçlu olduğu halde peygamber A.S. ile yolda gidiyorduk. Güneş batınca Resulü Ekrem efendimiz maiyyetindekilerden birine: “Yâ filân, in de bize yiyecek hazırla, kavud karıştır.” diye emretti. Bunun üzerine o adam “Yâ Resullullah geceyi beklesen iyi olmaz mı?” dedi. Peygamber A.S. “Sen in de bize yemek hazırlamaya bak,” buyurdu. Yine o zat “Henüz gündüzdür” dedi. Resulü Ekrem efendimiz.: “İn bize yemek hazırla” emrini tekrarladı. Adam yemek hazırladı, Peygamber A.S. su içtikten sonra: “Gecenin bu taraftan, şarktan geldiğini görürseniz oruçlu kimse iftar eder.” buyurdu ve eliyle doğuyu gösterdi. (Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.)

Ashabdan Selman b. Âmir ed-Dabiy R.A. dan: Resulullah S.A.: “Sizden biriniz iftar ederken hurma ile, ve eğer hurma bulamazsa su ile iftar etsin. Zira su da tahirdir.” buyurdu. (Ebû Davud, Tirmizî rivayet etmişlerdir.)

Enes R.A. den: Resulullah S.A. Namaz kılmazdan evvel taze hurma ile iftar ederlerdi. Eğer taze hurma bulamazlarsa bir kuru hurmacıkla iftar ederlerdi. Onu da bulamazlarsa birkaç yudum su içerlerdi. (Ebû Dâvud ile Tirmizî rivayet etmişlerdir.)

Oruçlunun dilini yasak şeylerden ve kavgadan tutmasına dair:

Ebu Hüreyre R.A.den: Resülü Ekrem S.A. efendimiz: “Sizden biriniz oruçlu bulunduğu gün çirkin söz söylemesin ve kimse ile çekişmesin. Şâyet biri kendisine söver veya çatarsa “Ben oruçluyum” desin. ” buyurdu. (Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.)

Ebu Hüreyre R.A.dan: Nebî A.S.: “Oruçlu bir kimse yalan ve yalancılıkla iş yapmayı terketmezse yemeği, içmeği bırakıp aç durmasın; Allah nezdinde hiçbir kıymeti yoktur., buyurmuştur. (Buhârî rivâyet etmiştir’)

Oruca müteallik meselelere dair olan hadisler

Ebu Hüreyre R.A.den: Resülü Ekrem S.A.: Sizden biriniz oruçlu olduğu halde unuttur da yer ve içerse orucuna devam etsin. Zira Allah onu yedirmiş ve içirmiştir.” buyurmuştur. (Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.)

Lakıyt b. Sabire R.A. den: Birgün “Yâ Resulallah, bana abdesti tarif et.” dedim. “Abdest azasını tamamıyla yıka, parmak aralarını uğuştur. Oruçlu değilsen burnuna su çekerken mübalâğa et.” buyurdu. (Ebû Dâvud ve Tirmizî rivayet etmişlerdir.)

Âişe R.A. dan: Resulullah efendimiz ailesiyle yatıp cünüb olduğu halde sabahladığı olurdu. Sonra yıkanır ve orucuna devam ederdi. (Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.).

Âişe ve Ümmü Seleme R.A. dan: Resulullah ihtilâm olmaksızın cünüb olarak sabahlar, sabahleyin erkenden yıkanır ve orucuna devam ederdi. (Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.)

Muharrem, Receb ve Şaban'dan nâfile oruç tutmaya dair

Ebû Hüreyre R.A.dan: Resullullah S.A.: "Ramazan orucundan sonra tutulan oruçların en faziletlisi Allah'a izafet ile şerefendirilen Muharrem ayındaki oruçtur. Farz namazlarından sonra kılınan en faziletli namaz da gece namazıdır." buyurmuştur. (Müslim rivayet etmiştir.)

Âişe R.A.den: Nebiy S.A. hiçbir ayda Şabanda tuttuğu oruçtan fazla oruç tutmazdı. Şaban ayını tamamiyle oruçlu geçirirdi.

Diğer rivayette "pek az bir cüz'ü müstesnâ olmak üzere Şabanı oruçlu geçirirdi." denilmiştir. (Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.)

Ashabdan Mûcibe-t-ül-Bâhiliyye R.A. dan: Babası veya amcası kabilesinin elçisi olarak Peygamber A.S. geldi ve gitti. Bir sene sonra kılık ve kıyafeti değişmiş olduğu halde Peygamberimizin yanına geldi ve "Yâ Resulallah, beni tanımadım mı?" dedi. Peygamber A.S.: "Sen kimsin?," diye sordu. "Geçen sene huzurunuzda gelen Bâhili'yim" dedi. "Neden bu kadar değiştin? Halbuki kılık kıyafetin düzgündü." dedi. "Yâ Resulallah, senden ayrıldığım günden beri yemek yemedim; yalnız geceleri yedim., cevabını verdi. Bunun üzerine Resulullah S.A.: "Kendi kendine işkence yapmışsın. Sabır ayında (Ramazan) tamamiyle, diğer ay-

ların her birinden birer gün oruç tut.” buyurdu. “Ya Resulallah günün sayısını arttır. Zira bundan fazla tutmağa gücüm yeter., dedi. Resulü Ekrem “O halde her aydan ikişer gün oruç tut.” dedi. “Biraz daha arttır yâ Resulallah” dedi; “Her aydan üç gün” dedi. “Daha arttır yâ Resulallah deyince “Receb, Zilkade, Zil-Hicce, Muharrem aylarında üçer gün oruç tut, kalan günlerde iftar et.” emrini üç defa tekrarladı ve üç parmağıyla işaret etti. Onları yumdu, sonra bıraktı. (Ebû Davud rivayet etmiştir.)

Arafe orucu, âşûra’ ve tâsûâ’ oruçlarına dair

Ebû Katâde R.A.dan: Resulüllah S.A. Efendimizden Arafe gününde tutulan orucun faziletinden soruldu: “Geçmiş bir senenin ve gelecek senenin günahlarına kefarete olur., buyurdu. (Müslim rivayet etmiştir.)

İbn-i Abbas R.A.dan: Resulüllah S.A. efendimiz Âşûrâ’ gününde oruç tutar ve o günlerde oruç tutmayı emrederdi. (Buhâri ve Müslim rivayet etmiştir.)

Ebû Katade R.A.den: Resulüllah S.A.den Âşûrâ’ gününde tutulan orucun faziletinden soruldu. “Geçmiş senenin günahına kefarete olur.” buyurdu. (Müslim rivayet etmiştir.)

İbn-i Abbas R.A. den: Resulü Ekrem S.A. “Gelecek seneye kadar yaşarsam, Muharrem’in dokuzuncu gününde behemhal oruç tutarım.” buyurdu. (Müslim rivayet etmiştir.)

Şevval orucuna dair

Ebû Eyyub R.A.dan: Resulü Allah S.A.: “Ramazanda orucunu tutup da Şevvalden de altı gün oruç tutan kimse bütün sene oruç tutmuş gibidir. Her sene böyle yaparsa bütün ömrünü oruçlu geçirmiş gibi olur.,, buyurmuştur. (Müslim rivayet etmiştir.)

Pazartesi - Perşembe orucuna dair

Ebû Katade R.A. den: Resulü Ekrem S.A. den pazartesi günü tutulan orucun fazileti soruldu. Bunun üzerine Resulü Allah : “Ç gün benim doğduğum ve peygamber olduğum, yahut bana vahyin ilk başladığı gündür.” buyurdu. (Müslim rivayet etmiştir.)

Ebu Hüreyre R.A. dan: Resulü Allah S.A.: “Pazartesi ve perşembe günü amellerin arz olunduğu günlerdir. Ben de amellerimin, oruçlu bulunduğum halde arzolanmasını severim.,, buyurdu. (Tirmizî rivâyet etmiştir.)

Âişe R.A. dan: Resulü Ekrem efendimiz, Pazartesi ve Perşembe günlerinde oruçlu olmaya çalışırdı. (Tirmizî rivâyet etmiştir.)

Eyyâmı Bîd orucu hakkında

Ebû Hüreyre R.A. den: Halilim S.A. her aydan üç gün oruç tutmayı kuşluk vaktinde iki rek'at namaz kılmayı ve uyumadan önce vitir namazını edâ etmeyi bana tavsiye etti. (Buharî ve Müslim rivayet etmiştir.)

Ebu'd-Derdâ R.A.den: Habibim S.A. her ayda üç gün oruç tutmayı kuşluk namazını kılmayı ve uyumadan evvel vitir namazını edâ etmeyi tavsiye etti. Yaşadığım müddetçe bunları bırakmıyacağım. (Müslimin rivayetidir)

Abdullah b. Amr. b. Âs R.A. dan: Resulüllah S.A. : "Her ayda üç gün oruç tutmak bütün hayatını oruçla geçirmek gibidir., buyurdu. (Buharî ve Müslim rivayet etmiştir.)

Muâzetü'l-Adeviyye R.A..dan: Resülü Ekrem S.A. efendimiz her ayda üç gün oruç tutar mıydı? diye Hz. Âişe'den sordum . "Evet " dedi. "Ayın hangi günlerinde tutardı " dedim . "Evvelinden, ortasından, rastgele tutardı., buyurdu. (Müslim rivayet etmiştir).

Ebû Zer R.A. dan: Resülü Ekrem efendimiz: "Her ayda üç gün oruç tuttuğunda on üçüncü, on dördüncü, on beşinci günlerinde tut." buyurdu. (Tirmizî rivâyet etmiştir.)

Katade b. Milhan R.A. dan: Resulüllah S.A. ayın aydınlık günlerinde yani onüç, ondört, onbeşinde oruç tutmayı emretti. (Ebû Davud rivayet etmiştir.)

İbn-i Abbas R.A.: dan: Resulüllah S.A. hazardous olsun, seferde olsun, ayın aydınlık günlerini oruçsuz geçirmezdi. (Nese'inin rivâyetidir.)

Oruca ait muhtelif konulara dair

Zeyd b. Halid'l-Cühenî R.A. dan: Nebîy S.A.: "Bir kimse oruçluyu iftar ettirirse oruçlunun sevabı gibi sevap kazanır ; oruçlunun sevabından da hiçbirşey kesilmez., buyurdu. (Tirmizî rivayet etmiştir.)

Medine'li Ümmü Umâre R.A. dan: Birgün Resulü Ekrem efendimiz evime geldi. Ben Hazreti peygambere yemek çıkardım. Resulü Ekrem "Sen de ye" diye teklif etmesi üzerine "Yâ Resulallah ben oruçluyum" dedim. Bunun üzerine Peygamber A.S. "Bir oruçlu kimsenin yanında yemek yenildiğinde onlar yemekten kalkıncaya kadar veya karınlarını doyuruncaya kadar melekler o oruçluya dua ederler., buyurdu. (Tirmizî rivayet etmiştir.)

Enes R.A. dan: Bir gün Nebiyyi Muhterem S.A. Sa'd b. Ubâde'nin yanına geldiğinde Sa'd bir parça ekmek ve zeytin çıkardı. Resulü Ekrem efendimiz bunları yedi sonra "Sofranızda oruçlular iftar etsin, yemeklerinizi iyi kimseler yesin, melekler de size dua etsin., buyurdu. (Bu hadisi Ebû Davud rivayet etmiştir.)

İTİKÂFA DAİR HADİSLER

İbn-i Ömer R.A. dan: Resulüllah S.A. Ramazanı şerifin son günlerinde itikâf eder (Mescide kapanır.) dı. (Buhârî ve Müslim rivayet etti.)

Âişe R. A. dan: Peygamber A.S. vefatına kadar Ramazan'ın son on günlerinde itikâf ederdi. İrtihalinden sonra da zevceleri itikâfa devam ettiler. (Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.)

Ebû Hüreyre R.A. dan: Nebiyyi Muhterem S.A. her ramazanda on gün itikâf ederdi. Vefatı senesinde yirmi gün itikâf etti. (Buhârî rivayet etmiştir.)

YABANCI KELİMELER VE ORUCA AİT TERİMLER

SÖZLÜĞÜ

(Buraya kelimelerin bahislerde kullanılan anlamları yazılmıştır.)

(A)

AKİD : Birkaç kişi veya birkaç taraf arasında yapılmak istenilen bir işin karşılıklı olarak kararlaştırılıp üstlenilmesi (taahhüt edilmesi). Bağıt.

ÂDÂB ! Usul, Bir ibadeti kaidelerine ve sevabına uygun olarak yapmanın usulü. Edeb'in çoğulu, Müstehab ve Menduba da bu isim verilir.

(C)

CENABET : Cünüb olma hali.

CÜNÜB : Herhangi bir sebeple kendisinden şehvetle meni gelen kimse. Gusül abdesti alması gereken insan.

CİMA' : Cinsî münasebette bulunmak. (Müca-maa).

(D)

DİYET : İslâm hukukunca öldürme ve yaralamalarda suçlunun ödemeğe mecbur olduğu para.

(E)

- EDÂ** : Bir ibadeti şer'î zamanı içinde yapmak.
- EYYAM-I TEŞRİK** : Zilhicce'nin onbir, oniki ve onüçüncü günleridir. (Ayrıca farz namazlardan sonra teşrik tekbiri getirilen günlere de bu isim verilir.)
- EFDAL** : En faziletli. Bütün kaidelerine uyularak yapılan bir ibadetin sevabının daha çok olması.

(F)

- FECR-İ SADİK** : Tan yerinde gün doğuncaya kadar süren kesiksiz aydınlık. Gerçek tan.
- FECRİ KÂZİB** : Tan yerinde gün doğmadan belirip sonradan kaybolan geçici aydınlık. Yalancı tan.
- FARZİYYET** : Bir ibadetin farz olması.

(G)

- GIYBET** : Çekiştirme, kovculuk. Bir kimsede bulunan kusurları onun arkasından söylemek. (Bir kimsede bulunmayan kusuru söylemek ise iftiradır.)
- GAYRİ MÜMEYYİZ** : İyiyi kötüden ayırd edemeyen kimse , çocuk.

GURUB : Akşam üzeri güneşin batması .

(H)

HACCI KIRAN : Fasıla vermeksizin umre ile hacı bir arada yapmak.

HACCI TEMETTU' : Umre ile hac arasında ihramdan çıkmak suretiyle fasıla vererek haccetmek.

HACCI İFRAD : Umre yapmadan sadece haccetmek.

HACAMAT : Dişleri bulunan bir çeşit özel bir âletle kan aldirmek.

(İ)

İCMA' : Bir devir içinde bulunan fakihlerin (islâm hukukçularının) şer'i bir mesele üzerinde ittifak etmeleri.

İCMA-I ÜMMET : Ümmetin icması.

İHRAM : Hac terimlerindenidir. Normal zamanlarda helâl olan bazı şeyleri kendine haram kılmak. Bu da 'Niyet' ve 'Telbiye' ile olur. Telbiye "Lebbeyk.." diye yüksek sesle bağırmaaktır.

İHTİLAM : Düş azma. Erkeklerde uyurken şehvetle meni gelmesi.

(K)

- KEFFARET** : Bir şeyi mahvetmek suretiyle ortadan kaldırmak. Dinî bir suçun Allah tarafından affedilmesi için suçu işleyen kimsenin çekeceği ceza.
- ZIHAR** : Bir kimsenin karısının bir uzvunu kendisine ebediyyen haram olan kadınlardan birine benzetmesi. Meselâ bir adam karısına: "Senin göğsün benim için kızkardeşimin arkası gibidir." demiş olsa bu adam zihar keffareti vermedikçe karısına yaklaşması haram olur.)
- ZIHAR KEFFARETİ** : Bu da tamamen oruç keffareti gibidir.
- KATL** : İnsan öldürmek.
- KATL KEFFARETİ** : Yarlılıkla bir müslümanı öldüren kimseye lâzım gelen keffarettir ki bu da müslüman bir köle azat etmek yahut iki ay birbiri ardınca oruç tutmaktır. Bunda da tertib şarttır.
- YEMİN KEFFARETİ** : Yeminini tutmayıp bozan bir şahsa lâzım gelen keffarettir ki bu da müslüman veya kâfir bir köle azat etmek, yahut on fakiri akşamlı sabahlı doyurmak veyahut da birbiri ardınca üç gün oruç tutmaktır. Bunda da tertip şarttır.
- KAZA** : Bir ibadeti kendi özel vakti geçtikten sonra yeniden yapmak.

(L)

LAHZA

: Zamanın çok kısa bir parçası; bir an, (Diğer bir kavle göre 'Sübhanallah' diyecek kadar geçen zaman.)

LEVH-I MAHFUZ

: Allah katında gelmiş geçmiş ve olacak bütün hadiselerin (kaderin) yazılı bulunduğu özel tablo. Biz müslümanlar buna olduğu gibi inanırız. Fakat şekli ve mahiyetini 'Ancak Allah bilir' deriz. Hiçbir şeye benzetmeyiz.

(M)

MÜCTEHİT

: İctihad yapan kimse. Şartlarına uygun olarak islâm ilimlerinde ve bilhassa fıkıh ilminde en yüksek dereceye erişmiş, kur'an ve hadiste bulunan genel hükümlere kıyas ederek özel hükümler çıkarabilen âlim.

MAHZ-I HİDAYET

: Sırf hidayet. Saf doğru yol.

MUKİM

: İkamet eden kimse. Şartlarına uygun olarak seferî olmayan şahıs.

MAKABLİ NISFI NEHAR:

Günün yarısının öncesi. Günün yarısı olarak tesbit edilen zamandan az önceki vakit.

MÜNECCİM

: Yıldızlar ve gök ilmiyle uğraşan âlim. Astronom.

MENDUB : Peygamber efendimizin bazan işleyip bazen terk ettikleri şeyler. Bunların işlenmesi istenir. Fakat terkedilmesi yasak değildir.

MÜSTEHAB : Mendubun diğer bir adıdır. Bunlar yapılması istenen iyi şeyler olduğu için işleyen sevab kazanır. Terkeden günahkâr olmaz. Mendub ve müstehaba, âdâb, nâfile, tetavvu' da denir. Sünneti Gayri Müekkede bu guruba girer.

MUBAH : Yapılması veya yapılmaması için bir hüküm bulunmayan, yiyip içmek oturup kalkmak gibi normal işlerin şer'î hükmüdür.

MÜMEYYİZ : İyiyi kötüden ayırd edebilecek aklı seviyeye ulaşmış olan kimse.

MÜFSİD : Başlanmış olan bir ibadeti bozan şey.

MU-TEKİF : İtikâfa giren şahıs.

(N)

NEMİME : Kötü huylardandır. Koğuculuğun bir başka adıdır. Birinden diğerine söz taşımak.

(R)

- RÜKÜN** : Bir ibadetin yapılması esnasındaki farzları. İçindeki farzlar. Bir varlığı meydana getiren parçalar.
- RÜ'YET** : Görmek, görüş.

(S)

- SAHİH** : Şartlarına uygun olarak, düzgün surette yapılan ve kabul edilecek olan ibadet.
- SÜBUT** : Sabit olmak. Arab aylarının girmiş başlamış olduğunun kat'î olarak belli olması.

SÜNNETİ KİFAYE-İ MÜEKKEDE

- Bir kısım müslümanların yapmasıyla diğerleri üzerinden peygamber efendimizin itabının kalktığı sünnet. Bu nevi sünnet peygamber efendimiz tarafından hiç terkedilmediği için 'müekked' dir. Fakat bir kısım müslümanın yapmasıyla diğerlerinden mesuliyet kalktığı için de 'kifaye' dir.

- SABİ** : Henüz bulûğa ermemiş küçük çocuk
- SAİM** : Oruçlu olan şahıs.

(T)

- TENZİHEN MEKRUH** : Helâle yakın olan mekrüh.

- TAHRİMEN MEKRUH** : Harama yakın olan mekruh. Vacibin terki gibi.
- TETAVVU'** : Bir ibadeti farz veya vacib olmaksızın fazladan nâfile olarak yapmak. Mendub ve müstehaba da bu isim verilir.
- TAHDİT** : Sınırlandırma. Bir şeyin sınırını tayin etme.
- TAAT** : Allahın emirlerine boyun eğerek ona ibadette bulunmak.

(V)

- VÜCUB** : Gereklilik, zorunluk. Bir ibadetin farz olması. (Bu kelime delili zannî ile sabit olan hüküm manasına gelen vücut değildir. Bahislerde 'Vücut Şartları' dediği zaman bu vücut' o ibadetin farz olması için gerekli şartlar' anlamına gelmektedir.)

(Z)

- ZARURATI DİNİYYE** : Dinin zarurî olan esasları, Peygamber efendimizin Allah tarafından tebliğ ettiği kesin olarak belli olan hükümler ve haberler. İslâmın beş şartı gibi. Bunlara iman etmek farz olduğu gibi bunlarla amel etmek de farzdır.

ZEVAL

: Güneşin öğle üzeri tam tepeye gelip en yüksek seviyesini kazanması. Güneş bu durumda iken her şeyin gölgesi en kısa halini almıştır ve mahalli saat 12 dir.

ZIHAR

: Keffaret maddesine bakınız.

DÜZCE

27/Ramazan/1385

18/ Ocak /1966

Ya Rab, sana iman ettim, sana tevekkül oldum, senin rızanı kazanmak için çalıştım.

O halde, önce yaptığım ve sonra yapacağım, gizlediğim ve açıkça yaptığım günahlarımı yarlığa, ey rahmet edenlerin en çok rahmet edicisi Allahım... Âmin....

والله مجيب الدعاء

M. Saim YEPREM

İÇİNDEKİLER

ORUÇ

(Kitab-üs-Sıyam)

Önsöz	3
Birkaç söz	4
Tarifi	9
Orucun Çeşitleri	10
I — FARZ ORUÇLAR	12
Ramazan orucu — Delili	13
Orucun rükünleri	15
Orucun Şartları :	16
a) Vücubunun şartları: (İslâm, Akıl, Bulûğ)	16
b) Edâsının şartları: (Sihhat, İkamet)	17
c) Sihhatının şartları: (Hayız ve nifastan temizlik; Niyet)	17
Ramazan ayının sübutu :	19
Ay memleketin bir vilâyetinde isbat edilirse diğerlerinin durumu	22
Müneccimlerin sözüne itimat edilir mi ?	23
Ayı gözlemenin hükmü	24
Oruçta hâkimin hükmü şart koşulmuş mudur?	24
Şevval ayının sübutu	25
Yevm-ı Şek Orucu	25
II — HARAM ORUÇLAR	27
III — MENDUB ORUÇLAR	28
a) Muharrem'in tâsûâ' (dokuzuncu) ve âşûrâ' (onuncu) günlerinde oruç tutmak	28

b) Eyyâm-ı Bîd orucu	28
c) Arefe orucu	28
d) Pazartesi - Perşembe orucu	28
e) Şevvalden altı gün oruç	28
f) Bir gün tutup bir gün bırakmak	29
g) Receb ve Şaban orucu	29
Nâfile oruca başlayıp bozmak	29
IV — MEKRUH ORUÇLAR	30
ORUCU BOZAN ŞEYLER	31
I — Hem kaza ve hem de keffareti gerektiren haller	31
II — Yalnız kazayı gerektiren haller	34
a) Gıda ve devâ mahiyetinde olmayan şeyleri yemek	35
b) Gıda vedevaları şer'î bir özre dayanarak yemek	36
c) Cinsî arzunun tam olarak tatmin edilmemesi	37
Bu kısma eklenmesi gereken hususlar	38
ORUCU BOZMAYAN VE HİÇBİR ŞEY GEREKTİRMİYEN HALLER	39
Oruçlu iken iğne (enjeksiyon) olmak orucu bozar mı?	39
ORUÇLUYA MEKRUH OLAN ŞEYLER	40
ORUÇLUYA MEKRUH OLMİYAN ŞEYLER	41
RAMAZANDA ORUÇ BOZMANIN HÜKMÜ	42
RAMAZANDA ORUÇ BOZMAYI MÜBAH KILAN ÖZÜRLER VE HÜKMÜ	42
1 — Hastalık	42
2 — Hamile ve emzikli kadınların oruçtan zarar görme korkusu	43
3 — Yolculuk	44
4 — Hayız ve Nıfas hali	45
5 — Şiddetli açlık ve susuzluk	46
6 — İhtiyarlık	46
7 — Delilik	46

Oruç tutmamayı mübah kılan özürlerin kalkması	47
ORUÇLUYA MÜSTEHAŞ OLAN ŞEYLER	47
RAMAZAN ORUCUNUN KAZASI	49
ORUÇ BOZMANIN KEFFARETİ ve (Keffarete gücü yetmemenin hükmü)	50

İ'TİKÂF **55**

Tarifi ve Rükünleri	55
Kısımları ve Müddeti	55
İTİKÂFIN ŞARTLARI	56
İTİKÂFIN MÜFSİDLERİ	58
İfsad edilmiş (bozulmuş) itikâfın hükmü	60
İTİKÂFIN MEKRUHLARI	60
İTİKÂFIN ÂDABI	61
İTİKÂFIN HİKMETİ	61

ORUÇ VE İTİKÂFA DAİR ÂYET VE HADİSLER

Âyetler	63
Bakara 183-184-185 (Bu âyetler sahife 13. dedir)	13
Bakara 187, 196	63
Nisâ: 92, Maide: 89	64
Maide: 95, Tevbe: 112, Meryem: 26	65
Ahzab: 35, Mücâdile: 4, Tahrim: 5	66
Hadisler	67
Orucun vücubuna dair	67
Orucun vücubuna dair	
Ramazanda çok sömerlik ve bol iyilik yapmaya dair	69

Ay görüldüğünde ne denileceğine dair	70
Sahurun faziletine dair	70
İftara dair	71
Oruçlunun dilini yasak şeylerden ve kavgadan tutmasına dair	73
Oruca müteallik meselelere dair olan hadisler	73
Muharrem, Recep ve Şaban'da nâflie oruç tutmaya dair	74
Arafe orucu, tâsûâ ve âşûra oruçlarına dair	75
Şevval orucuna dair	76
Pazartesi - Perşembe orucuna dair	76
Eyyam-ı Bîd orucu hakkında	77
Oruca ait muhtelif konulara dair	78
İTİKÂFA AİT HADİSLER	79
SÖZLÜĞÜ	80
İÇİNDEKİLER	89
SON	92